

Raha-asiat puheeksi - talousneuvonnan opas työllisyyspalveluille

Sari Lahtinen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Raha-asiat puheeksi - talousneuvonnan opas työllisyyspalveluille

Sari Lahtinen
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Lokakuu 2023

Sari Lahtinen

Raha-asiat puheeksi - talousneuvonnan opas työllisyyspalveluille

Vuosi

2023

Sivumäärä 63

Tämän kehittämismuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida talousneuvonnan opas työllisyyspalveluiden työntekijöiden käyttöön. Talousneuvonnan oppaan tavoitteena on tukea työntekijöiden työtä asiakkaan taloustilanteen kartoittamisessa ja tarvittavien tukipalveluiden äärelle ohjaamisessa. Varhaisessa vaiheessa annettavan talousneuvonnan antamisella on mahdollista ennalta ehkäistä työttömien työnhakijoiden ylivelkaantumista sekä mahdollisuuksien mukaan purkaa ylivelkaantuneiden asiakkaiden työllistymisen esteitä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi pirkanmaalaisen kaupungin työllisyyspalvelut, joka on mukana Pirkanmaan työllisyyden kuntakokeilussa.

Kehittämistyön tietoperustana tarkasteltiin työllisyyspalveluiden roolia palvelujärjestelmässä, talousneuvontaa asiakastyössä sekä ylivelkaantumista työllistymisen esteenä. Työttömyys lisää riskiä maksuhäiriömerkintöjen saamiselle ja ylivelkaantumiselle. Taloudelliset haasteet vaikuttavat hyvinvointiin ja voivat toimia myös esteenä työn vastaanottamiselle. Varhaisella puuttumisella ja talousneuvonnan antamisella on mahdollista ennalta ehkäistä taloushaasteita ja lisätä asiakkaan hyvinvointia. Talousneuvonta ei ole perinteisesti kuulunut työllisyyspalveluiden tehtäväkenttään, mutta työllisyyden kuntakokeilut mahdollistavat uusien toimintamallien kokeilemisen.

Talousneuvonnan oppaan kehittämisessä oli kyse konstruktivisesta tutkimuksesta. Kehittämispohjaisen opinnäytetyön aineisto kerättiin strukturoidun laadullisen kyselylomakkeen avulla ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Kyselyssä kerättyä tietoa syvennettiin ideariihessä. Kyselyn tulokset osoittivat, että raha-asioita ei oteta aktiivisesti puheeksi työnhakukeskusteluissa ja niiden puheeksi ottaminen koettiin hankalaksi niihin liittyvän stigmaan vuoksi. Vastajat tunnistivat ylivelkaantumisen riskitekijöitä ja nostivat ulosoton muodostaman kannustinloukun merkittäväksi työllistymisen esteeksi. Raha-asioden puheeksi ottamisen tueksi kaivattiin lisätietoa talousneuvonnan antamisesta sekä olemassa olevista tukipalveluista.

Kehittämistyönä syntyi talousneuvonnan opas, joka kannustaa raha-asioden puheeksi ottamiseen, tarjoaa lisätietoa ylivelkaantumisesta ja ulosotosta sekä asiakkaille tarjolla olevista tukipalveluista. Oppaasta löytyy myös asiakkaalle annettavia materiaaleja sekä tietoa lisäkoulutusmahdollisuuksista työntekijöille. Käyttäjät kokivat oppaan käytettävyydeltään hyväksi ja selkeäksi ja arvioivat sen tulevan käyttöön työssään.

Sari Lahtinen

Talking about Money Matters - a Financial Advice Guide for Employment Services

Year

2023

Pages

63

The purpose of this developmental Bachelor's thesis was to design, implement and evaluate a financial advice guide for use by employees of employment services. The aim of the financial guide is to support the work of employees in surving the customer's financial situation and to help in directing the customer to the necessary support services. By giving financial advice at an early stage, it is possible to prevent unemployed jobseekers from becoming overindebted and, if possible, to remove obstacles to employment for overindebted customers. The commissioner of the thesis was the employment services of one city in the area of Pirkanmaa. The commissioner is part of the local government pilots on employment.

The role of employment services in the service system, financial counseling in client work, and overindebtedness as an obstacle to employment were examined as the basis of the development work. Unemployment increases the risk of receiving default notices and overindebtedness. Financial challenges not only affect well-being but can also act as an obstacle to accepting a job. By early intervention and giving financial advice, it is possible to prevent financial challenges and increase the customer's well-being. Financial counseling has traditionally not been part of the job field of employment services, but the local government pilots on employment enable the testing of new operational models.

The development of the financial advice guide was about constructive research. The material of the developmental thesis was collected with the help of a structured qualitative inquiry and analyzed with the means of material-oriented content analysis. The information collected in the inquiry was deepened in a brainstorming session. The results of the inquiry study indicate that money matters are not actively brought up in job search discussions and bringing them up was perceived as difficult due to the stigma associated with them. The respondents identified the risk factors of overindebtedness and raised the incentive trap created by the foreclosure as a significant obstacle to employment. To support talking about money matters, additional information was needed about giving financial advice and existing support services.

This thesis resulted in a financial advice guide that encourage to talk about money matters and offers information on overindebtedness and foreclosure. In addition it gives information about the support services available to customers. The guide also contains materials to be given to the customer and information on additional training opportunities for employees. The users felt that the guide was good and clear in terms of usability and assessed that it would be useful in their work.

Keywords: financial advice, unemployment, over-indebtedness, guide

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Toimeksiantaja	8
3	Työllisyyspalvelut osana suomalaista palvelujärjestelmää	8
3.1	Työllisyyspalveluiden lyhyt historia	8
3.2	Työllisyyden kuntakokeilut ja työllisyyspalvelut 2020-luvulla	9
3.3	Työllisyyspalveluiden tehtävät	10
4	Talousneuvonta osana asiakastyötä.....	11
4.1	Taloussosiaalityö ja taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen	11
4.2	Talousneuvonnan antaminen	12
4.3	Taloussasioiden puheeksi ottaminen	13
5	Ylivelkaantuminen työllistymisen esteenä	14
5.1	Ylivelkaantuminen ilmiönä.....	14
5.2	Ylivelkaantumisen syyt	15
5.3	Ylivelkaantumisen ehkäiseminen	16
5.4	Ylivelkaantumisen vaikutus työllistymiseen	16
5.5	Tukipalveluita ylivelkaantuneille	17
6	Opinnäytetyön toteutus	18
6.1	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite	18
6.2	Kehittämistarpeen analysointi	18
6.3	Kehittämistyön lähestymistavan valinta	19
6.4	Kehittämistyön suunnittelu	20
6.5	Kehittämistyön menetelmävalinnat	22
6.6	Aineiston kerääminen.....	23
6.7	Aineiston analyysi	24
6.8	Tulokset	26
6.8.1	Talousneuvonnan rooli työllisyyspalveluissa	26
6.8.2	Ylivelkaantumisen riskitekijät ja ennalta ehkäiseminen	27
6.8.3	Työntekijöiden osaamisen kehittämistarpeet	28
6.9	Talousneuvonnan oppaan laatiminen.....	28
6.10	Yhteistyö toimeksiantajan kanssa	29
7	Kehittämistyön arviointi.....	30
7.1	Kehittämispöytäkirjan arviointi	30
7.2	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	32
8	Pohdinta	35
	Lähteet.....	39
	Kuviot	46

Liitteet	47
----------------	----

1 Johdanto

Työttömäksi jääminen on yksi elämän käännekohdista, joka saattaa suistaa talousasiat raiteiltaan. Työttömän riski saada maksuhäiriömerkintä on suurempi kuin työssä käyvän ja todennäköisyys maksuhäiriömerkinnän saamiselle kasvaa työllisyyden pitkittyessä. Keskimäärin suomalaisista maksuhäiriömerkintä on alle kymmenesosalla väestöstä, mutta työttömistä maksuhäiriömerkintä on yli neljäsosalla. (Luotonen, Puttonen & Rantapuska 2022, 199; 205.) Valtiovarainministeriön (2023) tiedotteen mukaan kotitalouksien menot ovat kasvaneet viime vuosina hintojen ja korkotason nousun vuoksi. Tulojen pieneneminen ja menojen saman aikainen kasvaminen lisää riskiä taloudellisten haasteiden syntymiselle ja ylivelkaantumiselle.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida pirkanmaalaisen kaupungin työllisyyspalveluiden käyttöön talousneuvonnan opas, jonka avulla työntekijät voivat kartoittaa asiakkaan taloudellista tilannetta sekä ohjata asiakasta sopivien tukitoimien pariin. Työn tavoitteena oli kasvattaa työntekijöiden osaamista talousneuvonnasta, tukea heitä raha-asioiden puheeksi ottamisessa ja sitä kautta ennalta ehkäistä riskiä asiakkaiden ylivelkaantumiselle tai poistaa asiakkaiden mahdollisia työllistymisen esteitä.

Työllisyyspalveluiden tehtävänä on muun muassa tuottaa työttömille työnhakijoille tietoa avoimista työpaikoista, valmentaa osaamisen tunnistamisessa ja työhaussa sekä auttaa urasuunnittelussa, koulutustarpeiden kartoittamisessa ja tukea työelämään palaamisessa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023a). Maaliskuussa 2021 käynnistyneen työllisyyden kuntakokeilujen myötä työllisyyspalveluissa pyritään huomioimaan aiempaa paremmin asiakaskohtaisesti työtömyyden esteet sekä palvelu- ja osaamisen kehittämistarpeet. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää työllisyys-, koulutus- ja sosiaali- ja terveystyöpalveluiden tiiviimpää integroimista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023b.) Työllisyyden kuntakokeiluille asetetun asiakaslähtöisyyden saavuttaminen edellyttää asiakkaan kokonaistilanteen aiempaa laajempaa kartoittamista ja näin ollen osaamista myös talousneuvonnan antamisesta.

Raha-asioiden puheeksi ottaminen asiakaskohtaamisissa on tärkeää, sillä taloudellisten haasteiden ratkaiseminen on sitä helpompaa, mitä varhaisemmassa vaiheessa niihin haetaan tukea. Työttömän työnhakijan kohdalla ylivelkaantumisesta voi muodostua este työllistymiselle, sillä työmarkkinatuki ei ole ulosottokelpoista eikä työn vastaanottaminen näin ollen ole välttämättä taloudellisesti kannattavaa. (Terävä, Virtanen, Uusikylä & Köppä 2011, 36.) Ulosottoon joutuneiden pitkäaikaistyöttömien työllistymistä pyritään tukemaan muun muassa mahdollisuudella saada puoli vuotta lykkäystä ulosmittaukseen uuden työsuhteen alkaessa (Ulosottoilaitos 2023). Puheeksi ottamisella voidaan varmistaa, että työtön työnhakija on tietoinen helpotuksista ja tukipalveluista, joita hänen on mahdollista saada.

2 Toimeksiantaja

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimi pirkanmaalaisen kaupungin työllisyyspalvelut, johon kuuluu työllistämisen kuntakokeilut -tiimi, nuorten starttipaja, etsivä nuorisotyö sekä kuntouttava työpajatoiminta. Yksikössä työskentelee sosionomeja kuntakokeilun OMA-valmentajina, etsivässä nuorisotyössä sekä nuorten starttipajan ja kuntouttavaa työtoimintaa tuottavan työpajan yksilö- ja ryhmävalmentajina. Lisäksi yksikössä työskentelee työnohjaajia sekä OMA-valmentajia muilla koulutustaustoilla.

Toimeksiantaja on alle kymmenentuhannen asukkaan kaupunki Pirkanmaalla, jonka työttömyysprosentti oli vuoden 2022 lopussa reilut 10 % työttömien työhakijoiden määrän ollessa noin 300 henkilöä (Työttömät työnhakijat ja osuus työvoimasta kunnittain vuonna 2022, 7). Toimeksiantaja on mukana Pirkanmaan työllisyyden kuntakokeilussa vastaten kuntakokeiluun siirrettyjen TE-palveluiden asiakkuuksien hoitamisesta. Kuntakokeilun asiakkaiksi siirtyivät keväällä 2021 työttömät työnhakijat, joilla ei ole oikeutta ansiosidonnaiseen päivärahaan tai jotka ovat alle 30-vuotiaita, vieraskielisiä tai maahanmuuttajia (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023b). Jatkumona työllisyyden kuntakokeiluille toimii TE-palvelujen siirtyminen kokonaisuudessaan kuntien tai kuntien muodostamien yhteistoiminta-alueiden vastuulle vuoden 2025 alusta alkaen. Uusien työllisyysalueiden toiminnassa on mahdollista hyödyntää kuntakokeiluista saatuja oppeja ja hyviä käytänteitä työllistymisen tukemisessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023c.)

3 Työllisyyspalvelut osana suomalaista palvelujärjestelmää

3.1 Työllisyyspalveluiden lyhyt historia

Työllisyyspalveluiden historia juontaa juurensa Suomessa 1800-luvun loppupuolelle. Ensimmäisenä Suomessa työnvälitystä tarjosi Suomen Naisyhdistys, joka aloitti palvelijatarvälityksen 1880-luvun puolivälissä. Yksityisten työnvälitystoimistojen määrä kasvoi tämän jälkeen nopeasti. (Räisänen 2017, 12.) Toimintaan liittyvien epäkohtien vuoksi työnvälitystä käsiteltiin valtiopäivillä vuonna 1911 ja asetus maksuttomista työnvälitystoimistoista tuli voimaan vuonna 1918 siirtäen työnvälityksen kunnalliseksi toiminnaksi (Tiainen 2018, 222). Laki velvoitti kuntia huolehtimaan työttömistään ja järjestämään heille työllisyystöitä. Kunnan oli työllistettävä määrätty määrä työttömistä itse, jonka jälkeen oli mahdollista hakea valtion rahoittamia varatöitä. (Nenonen 2006, 20-21.)

Vastuu työllisyystoimista siirtyi kunnilta valtiolle 1956 säädetyssä työllisyyslain myötä (Räisänen 2017, 15). Työnvälitystoiminta valtiollistettiin vuonna 1959, jolloin työvoimatoimistoissa alettiin tukea työnhakua muun muassa koulutuksen ja liikkumisavustusten muodossa. Valtiollistamisen myötä asiakasryhmä laajeni kausityöttömistä uusiin ammattiryhmiin. 1960-luvun alussa

säädettiin myös velvoite ilmoittautua työvoimatoimistoon työttömyyskorvauksen saamiseksi. (Nenonen 2006, 164-165.)

Aktiivinen työllisyyspolitiikka alkoi Suomessa 1970-luvulla, jolloin perustettiin työvoimaministeriö hoitamaan työllisyyspoliittisia asioita. Vuonna 1971 voimaan tulleen työllisyyslain myötä työllisyyspolitiikan näkökulma siirtyi työllisyyden turvaamisesta toimeentulon turvaamiseen ja taloudellisen kasvun tukemiseen. Lain voimaantumisen myötä kunnilta poistui työllistämismäärärahat. (Sihto 2006, 176.) Aktiivisen työllisyyspolitiikan käynnistyminen toi työvoimatoimistoihin uusia käytäntöjä. Vaatimuksena oli kokonaisvaltainen ja koordinoitu palvelu ja kansalaisia alettiin kutsua asiakkaisiksi. (Räisänen 2017, 16.)

Vuonna 1988 voimaan tullut työllisyyslaki velvoitti kunnat järjestämään työ- tai harjoittelupaikan yli kolme kuukautta työttöminä olleille nuorille sekä koulutus- tai työllistämisaikaa yli vuoden työttöminä olleille työnhakijoille (Tiainen 2018, 224). Tämä velvoitetty työllistämisen järjestelmä päätettiin lakkauttaa 1990-luvun työttömyyslain myötä. Lamavuosina lisättiin työvoimakoulutuksen määrää ja tukityöllistämistä helpottamaan tilapäisesti työttömyyttä. 1990-luvun loppupuolella työvoimapolitiittisia palveluita muutettiin ja työvoimatoimistoissa otettiin käyttöön määräaikaishaastattelut, työnhakusuunnitelmat ja työnhakukirjat tukemaan asiakkaiden omaoimista työnhakua, osaamisen vahvistamista ja nopeaa työllistymistä. (Räisänen 2017, 17.)

Työllisyyspolitiikan uudistukset 2000-luvulla ovat liittyneet sekä palveluihin että toimeenpanevaan alue- ja paikallishallintoon. Käyttöön on otettu työllisyyttä tukevia aktiivipalveluita, kuten kuntouttava työtoiminta, vuorotteluvapaa ja omaehtoinen koulutus työttömyysetuudella. (Räisänen 2017, 18.) Tällä vuosituhannella työvoimapalvelut ovat myös monikanavaistuneet ja siirtyneet digimailmaan. Keväällä 2016 hallitus päätti myös siirtää työvoimapalvelut tulevien maakuntien vastuulle, jolloin TE-toimistot lakkaisivat olemasta. (Räisänen 2017, 18-20.)

3.2 Työllisyyden kuntakokeilut ja työllisyyspalvelut 2020-luvulla

Hallituksen 2016 päätöksen mukainen TE-toimistojen lakkauttaminen ja työvoimapalveluiden siirtäminen maakuntien vastuulle ei toteutunut vuonna 2019, mutta askel kunnallistamisen suuntaan otettiin keväällä 2021 kun työllisyyden kuntakokeilut aloitettiin. Työllisyyden kuntakokeiluissa kokeilukunnat vastaavat työ- ja elinkeinopalveluiden tarjoamisesta TE-palveluilta siirretyille määrättyille asiakasryhmille. Kuntakokeilujen asiakkaisiksi siirrettiin kokeilualuilla ne työttömät ja työvoimapalveluissa olevat maahanmuuttajat ja vieraskieliset sekä kaikki ne työnhakijat, jotka eivät saa ansiopäivärahaa työttömyysetuutena. Kuntakokeilujen asiakkaisiksi siirrettiin myös kaikki alle 30-vuotiaan työnhakijat. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023d.)

Työllisyyden kuntakokeilujen tavoitteena on edistää pitkäaikaistyöttömien ja vaikeasti työllistyvien työllistymistä sekä kehittää uusia palvelumalleja, joilla työllistymistä voidaan tukea. Tavoitteena on aiempaa tehokkaampi työllistyminen sekä tarvittaessa koulutukseen ohjautuminen. Kuntakokeiluissa pyritään luomaan palvelumalleja, joiden avulla voidaan tunnistaa yksilöllisiä palvelutarpeita sekä löytää ratkaisut osaamisvajeesiin sekä työllistymisen esteisiin. Asiakaslähtöisyyteen ja yksilöllisyyteen pyritään yhdistämällä työllisyys-, koulutus- ja sosiaali- ja terveystyöpalveluita sekä mahdollistamalla palveluiden kehittämisen paikallisten työnhakijoiden ja työnantajien tarpeisiin vastaamiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023d.)

Työllisyyden kuntakokeilut päättyvät vuoden 2024 lopussa. Maaliskuussa 2023 hyväksyttiin laki työvoimapalveluiden järjestämisestä (380/2023), joka tulee voimaan vuoden 2025 alusta. Laissa määritetään kuntien vastuulla olevien työvoimapalveluiden tuottamisesta. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaansaattamista (383/2023) määrää vuoden 2025 alusta kumottavaksi tällä hetkellä voimassa olevan lain julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012). Lainsäädäntö liittyy TE-palvelut 2024 -uudistukseen, jossa TE-palvelut siirtyvät kokonaisuudessa kuntien hoidettavaksi. Uudistuksen tavoitteena on lisätä työllisyyspalveluiden asiakaslähtöisyyttä ja tehokkuutta, sillä kunnilla on tietämystä oman alueen erityispiirteistä ja sitä kautta mahdollisuus tarjota asiakas- ja työnantajakohtaisiin tarpeisiin paremmin vastaavia palveluita. Uudistuksen myötä Suomeen syntyy uusia työllisyysalueita, jotka tuottavat alueidensa kunnille työllisyyspalveluita. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023e.)

3.3 Työllisyyspalveluiden tehtävät

Työllisyyspalveluiden tehtävistä säättää laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012), jonka 1 luvun 2 §:n mukaisesti julkisen työvoima- ja yrityspalvelun tehtävänä on tuottaa työnvälityspalveluita, tarjota sekä neuvonta- että osaamisenkehittämispalveluita ja myös tukea yrittäjiä yritystoiminnan käynnistämiseksi. Laki määrittää työllisyyspalveluiden tehtäväksi myös asiakkaiden tukemisen lain mukaisten tukien ja korvausten saamisessa sekä asiantuntija-arvioiden tekemisen asiakkaan työllistymiseen liittyen. Työllisyyden kuntakokeiluista säädetään laissa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta (1269/2020), jonka 1 §:n mukaisesti kokeilualueen kuntien tehtävänä on järjestää alueillaan julkisesta työvoima- ja yrityspalveluista annetun lain (916/2012) sekä kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) mukaisia palveluita. Kuntakokeilussa mukana olevien kuntien vastuulla on myös antaa työttömyysturvalain (1290/2002) määrittämiä työvoimapolitiittisia lausuntoja.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) määrittää 2 luvussa työnhakijan palveluprosessin kulun. Lain 2 luvun 8 § on säädetty alkuhaastattelun sisällöstä, jonka mukaisesti työntekijän tulee tehdä arvio niistä palveluista, joita työnhakija tarvitsee työllistyäkseen. Työntekijä arvio myös työnhakijan työllistymis- ja työnhakuedellytyksiä ja laatii näiden

pohjalta työnhakijalle työllistymissuunnitelman. Työnhakijan palveluprosessiin kuuluu alkuhaastattelun lisäksi työnhakukeskusteluja ja täydentäviä työnhakukeskusteluja. Lain 2 luvun 11 § edellyttää, että palvelutarpeen arvioinnissa on huomioitava työnhakijan ammattitaito ja osaaminen sekä niihin liittyvät tavoitteet, työ- ja toimintakyky, työnhakutaidot ja työllistymiseen vaikuttavat asiat sekä pitkäaikaistyöttömyyden mahdollisuus. Palvelutarpeen arviointia voidaan tehdä yhdessä myös muiden palvelutuottajien, kuten sosiaali- ja terveystalouden, kanssa.

4 Talousneuvonta osana asiakastyötä

4.1 Taloussosiaalityö ja taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen

Taloussosiaalityössä on kyse sosiaalityön orientaatiosta, jolla pyritään tukemaan haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden taloudellista vakautta ja edistämään heidän hyvinvointiaan. Perinteisesti taloussosiaalityö on Suomessa keskittynyt toimeentulotukeen ja työllistymisen edistämiseen. Taloussosiaalityössä on kuitenkin kyse asiakkaan taloudellisen toimintakyvyn vahvistamisesta. Siinä on kyse kyvystä tehdä perusteltuja taloudellisia valintoja, mutta myös taloudellisesta osaamisesta, arjen taloudenhallinnasta sekä kyvystä ennakoida ja varautua taloudellisesti taloustilanteen muutoksiin. (Viitasalo 2019, 8-9.)

Viitasalon (2018, 97) mukaan taloussosiaalityötä ei tehdä vain antamalla taloudellista neuvontaa yksilöille, vaan sen tarkoituksena on myös tehdä rakenteellista sosiaalityötä kehittämällä tarkoituksenmukaisia palveluita sekä poistamalla institutionaalisia ja rakenteellisia epäkohtia. Taloussosiaalityötä toteutetaan kolmella tasolla: asiakaskohtaisissa palveluissa, yhteisötasolla sekä yhteiskunnan tasolla. Viitasalo (2018, 98-99) korostaa, että taloussosiaalityössä ei ole kyse vain taloudellisen tuen antamisesta vaan myös psykososiaalisesta työstä, jolla vahvistetaan asiakkaan toimintakykyä.

Asiakkaan taloudellisen toimintakyvyn vahvistamiseen ei riitä pelkästään osaaminen taloudellisista asioista. Taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen edellyttää myös sen ymmärtämistä, että asiakkaan taloudelliseen käyttäytymiseen vaikuttavat myös asiakkaan sosioekonominen ja kulttuurinen tausta, asenteet ja arvot sekä mahdolliset muutokset elämäntilanteissa. (Viitasalo 2019, 12.) Taloudenhallinta voidaan mieltää yksilön kyvyksi tai kyvyttömyydeksi hoitaa talousasioitaan. Taloudellisessa toimintakyvyssä ei ole kyse kuitenkaan vain osaamisesta, vaan siihen vaikuttaa myös olosuhteet ja sattumat. Ihmisen taloudellista toimintakykyä voi horjuttaa työttömyys, sairastuminen tai vammautuminen, toisaalta taloudellinen toimintakyvyttömyys voi olla myös ylisukupolvista. (Zechner 2019, 16.)

Viitasalon (2019, 12-13) nostaa esiin psykososiaalisen tuen merkittävän roolin taloudellisen toimintakyvyn vahvistamisessa. Taloudellisiin haasteisiin liittyy usein toivottomuuden,

syllisyyden ja häpeän tunteita eikä asiakkaalla välttämättä riitä usko tulevaisuuteen ja asioiden kuntoon saattamiseen. Asiakkaan tilanteessa on aina kyse kokonaisuudesta, johon voi vaikuttaa talousasioiden lisäksi terveystilanne, erilaiset riippuvuudet ja muut elämänhaasteet. Psykososiaalisen tuen avulla voidaan vahvistaa asiakkaan voimavaroja ja lisätä uskoa tulevaisuuteen. Kyse on vuorovaikutussuhteessa annettavasta tuesta, jossa keskeisiä elementtejä ovat empatia, kohtaamistaidot, läsnäolo ja kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen kokemus.

4.2 Talousneuvonnan antaminen

Asiakkaan oikeus talousneuvonnan saamiseen turvataan sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), jonka 3 luvun 11 § määrittää, että sosiaalipalveluja on järjestettävä taloudellisen tuen tarpeeseen. Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) lisättiin vuoden 2023 alussa 3 luvun 14 §:ään vaatimus siitä, että hyvinvointialueen on järjestettävä alueensa asukkaille palvelua taloudellisen toimintakyvyn edistämiseksi. Hallituksen esityksen (127/2022) mukaan tällä lisäyksellä halutaan korostaa sitä, että sosiaalihuollon tehtävä asiakkaan toimeentulon tukemisessa ei rajoitu vain toimeentulotuen myöntämiseen, vaan tehtävä on laaja-alaisempi kattaen myös taloudellisen tilanteen selvittelyn sekä tuen itsenäiseen taloudenhoitoon.

Talousneuvonta kuuluu sosiaalihuollossa tavallisimmin aikuissosiaalityön kenttään. Taloudellisia haasteina aikuissosiaalityössä nousee usein esiin velkaantuminen, pienituloisuus ja köyhyyden kokemus sekä talouden hallintaan liittyvät haasteet. Taloudellisten haasteiden taustalta löytyy usein muita elämän haastetilanteita, kuten työttömyyttä, elämän kriisi- ja muutostilanteita tai heikentynyttä terveydentilaa. Taloussosiaalityössä asiakkaan tilannetta tarkastellaankin kokonaisuutena ja tavoitteena on vahvistaa asiakkaan taloudellista toimintakykyä muutostyön ja sitä tukevien työmenetelmien avulla. (Sällinen 2019, 70.)

Sällisen (2019, 70-72) mukaan talousneuvonnassa oleellista on löytää yhteinen ymmärrys tilanteesta asiakkaan ja työntekijän välillä, jotta asiakasta voidaan motivoida muutokseen rahankäytössään. Asiakkaan käsitys siitä, mistä taloudelliset haasteet johtuvat voi olla eri kuin työntekijän käsitys. Tällöin työntekijä voi hyödyntää työssään erilaisia menetelmiä, kuten budjetointitaulukkoa tai tilitapahtumien läpikäyntiä, havainnollistaakseen asiakkaalle, mistä asioista kuukauden menot syntyvät ja mitä kulutustottumuksissa voisi muuttaa. Talousneuvonta ei ole pelkästään sitä, että opastetaan asiakasta kuluttamaan vähemmän, vaan siihen kuuluu olennaisesti myös pyrkimys asiakkaan taloudellisen tilanteen edistämiseen, kuten esimerkiksi työttömän ohjaamista työllistymistä edistävien palveluiden pariin, jolloin asiakkaalle syntyy oikeus kulukorvaukseen. Asiakastyön kesto vaihtelee asiakkaittain; toisten kanssa riittää lyhytkestoinen neuvonta, kun taas toisten kanssa vaaditaan pitkäjänteisempää ohjaustyötä.

Talousneuvonnassa voi hyödyntää erilaisia menetelmiä asiakkaan tilanteen mukaan. Jos asiakkaalla on vaikeuksia hahmottaa rahankäyttöään, toimivat erilaiset seurantataulukot ja

budjetit työkaluina tilanteen hahmottamiseen. Rahan käytölle voidaan asettaa asiakkaan kanssa yhdessä tavoitteita sekä miettiä, minkä verran kuukausittain on käytettävissä mihinkin. Asiakkaan kanssa voidaan myös sopia säännöllisistä tapaamisista ja maksaa esimerkiksi laskut yhdessä. Talousneuvonnan antamisessa on kuitenkin aina muistettava, että asiakkaan oman toimijuuden ja vastuunkannon edistäminen on tärkeää. (Sällinen 2019, 72-73.)

Sosiaalihuollon lisäksi talousneuvontaa annetaan Takuusäätiössä, valtion oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvonnassa sekä seurakunnissa ja järjestöissä. Takuusäätiö on valtakunnallinen toimija, joka tarjoaa maksutonta talousneuvontaa, takauksia velkojen järjestelylainoihin, pienlainoja pieniä hankintoja varten, työvälaineitä raha-asioiden hoitamiseen sekä koulutuksia raha-asioiden hallinnasta. (Takuusäätiö 2023a). Talous- ja velkaneuvonnan toimintaa säätelee laki talous- ja velkaneuvonnasta (813/2017), jonka 1 §:n mukaisesti toimintaan kuuluu neuvontapalvelut, taloudenhoidon suunnittelussa auttaminen, velkojen selvittely ja maksusuunnitelmien tekemisessä avustaminen, velkajärjestelyyn liittyvien asioiden hoitaminen sekä asiakkaan ohjaus oikeudellisen avun piiriin tarvittaessa. Talous- ja velkaneuvonnan palvelut ovat maksuttomia ja tukea talouden hallintaan voi hakea, vaikka velkaa ei olisi (Talous- ja velkaneuvonta 2023).

4.3 Talousasioiden puheeksi ottaminen

Sällisen (2019, 73) mukaan asiakkaan taloustilanne tulisi huomioida kaikissa niissä palveluissa, joissa kohdataan asiakkaita, joiden taloudellisessa toimintakyvyssä on haasteita. Taloudellisen toimintakyvyn vahvistamisella voidaan ennalta ehkäistä taloudellisten haasteiden aiheuttamia ongelmia. Myös Pieviläinen (2019, 79-80) ehdottaa, että talousasiat tulisi ottaa puheeksi kaikkialla, jossa kohdataan muutostilanteissa eläviä asiakkaita. Hän korostaa, että puheeksi ottaminen ei edellytä sitä, että työntekijä hallitsee talousneuvonnan kaikki osa-alueet. Raha-asiat voi ottaa puheeksi oman osaamisen puitteissa ja tarvittaessa ohjata asiakas talous- ja velkaneuvonnan tai Takuusäätiön asiantuntijoiden pariin.

Pieviläinen (2019, 80-81) ohjeistaa työntekijöitä kysymään raha-asioista suoraan. Hyvänä aloituksena voi toimia esimerkiksi kysymys siitä, huoletaako asiakasta jokin raha-asioissa ja selviytyykö hän hyvin pakollisista kuluistaan. Puheeksi ottamisessa on hyvä huomioida, että taloushaasteista puhuminen voi olla asiakkaalle vaikeaa, joten keskustelulle on varattava aikaa. Tilanteissa, joissa asiakasta tavataan säännöllisesti, on hyvä palata talousasioihin säännöllisesti ja ylläpitää kannustavaa ilmapiiriä ja luoda asiakkaaseen uskoa siihen, että asioista voi selvittää. Asiakasta voi tukea myös tarjoamalla tietoa esitteiden ja oppaiden muodossa tai ohjaamalla asiakasta hakemaan lisäapua haasteisiinsa.

Haasteet taloudenhallinnassa aiheuttavat asiakkaissa erilaisia tunnetiloja, kuten syyllisyyttä, häpeää ja riittämättömyyttä. Häpeän tunne saa ihmisen salailemaan velkaantumista ja heikentää itsetuntoa. (Karjalainen 2019, 43.) Taloudellisista haasteista puhuessa tuleekin

huomioida asiaan liittyvät tunnetilat ja pyrkiä poistamaan taloushaasteisiin liittyvää stigmaa. Asiakkaalle on tärkeää kertoa, että vastaavassa tilanteessa on paljon muitakin eikä asiassa ole mitään hävettävää. Puheeksi ottamisen apuna voi hyödyntää erilaisia taloustilanteen kartoittamisvälineitä tai esimerkiksi tiliotteiden läpikäymistä yhdessä. Tärkeää on oikaista asiakkaan mahdollisia virhekäsityksiä velkaantumisesta ja tarjota asiakkaalle oikeaa tietoa tai ohjata asiakas asiantuntijan luo. Asiakkaan kanssa on hyvä pohtia hänen suhdettaan rahaan ja siitä, millaisia asenteita ja tapoja hänellä on rahan käytön suhteen. Talouden haltuun ottamisessa kannattaa luoda pieniä ja saavutettavia välitavoitteita, joiden avulla voi myös vahvistaa asiakkaan luottamusta tulevaisuuteen. (Takuusäätiö 2023b.)

5 Ylivelkaantuminen työllistymisen esteenä

5.1 Ylivelkaantuminen ilmiönä

Suomalaisten kotitalouksien velkaantumisaste on kasvanut viime vuosikymmeninä kaksinkertaistuen vuodesta 2000 vuoteen 2021, jonka lopussa velkaantumisaste oli lähes 140 %. Velkaantumisasteessa on kyse käytettävissä olevien tulojen ja bruttovelkojen suhteesta. (Kauko 2022, 428.) Velkojen suuri määrä ei automaattisesti kerro taloudellisista haasteista, vaan ylivelkaantumisen riskin kannalta velan määrää merkityksellisempää on asiakkaan tulojen määrä suhteessa velkoihin. Ylivelkaantuneisuudesta on kyse silloin, kun tulot eivät riitä välttämättömien menojen jälkeen velkojen maksuun. Suomen Pankki on määrittänyt ylivelkaantuneisuuden rajaksi sen, jos velkojen määrä on yli viisi kertaa suurempi kuin vuotuiset tulot. (Blomgren, Maunula & Hiilamo 2014, 245.)

Ylivelkaantuminen voidaan määritellä myös henkilön oman subjektiivisen kokemuksen perusteella. Hallinnollisesta näkökulmasta ylivelkaantumisesta on kyse, kun henkilöllä on vähintään kolme maksuhäiriömerkintää tai kaksi viranomaisen vahvistamaa merkintää. (Blomberg ym. 2014, 245-255.) Vuoden 2022 lopussa reilulla 366 000 suomalaisella oli luottotiedoissaan maksuhäiriömerkintä. Määrä on pienempi kuin vuoden 2021 lopussa (389 300), mutta siitä ei voi suoraan päätellä suomalaisten ylivelkaantumisen vähentymistä. Luottotietolakiin (527/2007) tuli joulukuussa 2022 voimaan 4 luvun 18 § muutos, jonka mukaan maksuhäiriömerkinnät poistuvat kuukauden kuluessa siitä, kun luottotietotoiminnan harjoittaja on saanut tiedon sen maksusta. Lakimuutoksen myötä luottotietomerkintä poistui joulukuussa kerralla vajaalta kahdeltakymmeneltä tuhannelta henkilöltä. Samaan aikaan kuitenkin uusia merkintöjä syntyi aiempaa useammalle henkilölle. (Suomen Asiakastieto Oy 2023.)

Valtaosa suomalaisten veloista on asuntovelkaa, mutta taloudellisten haasteiden taustalla on tyypillisesti vakuudettomien kulutusluottojen suuri määrä ja velaksi ostaminen. Kulutusluottojen suuri määrä vaikeuttaa myös velkaongelmien ratkaisemista. Ylivelkaantuminen ei ole

minkään yksittäisen väestöryhmän ongelma, vaan kyseessä on sosiaalinen ongelma, joka koskettaa eri väestöryhmiä. (Majamaa & Rantala 2020, 6-7.)

5.2 Ylivelkaantumisen syyt

Ylivelkaantumisen lisääntymisen taustalla on niin yhteiskunnallisia kuin yksilöllisiäkin tekijöitä. Kulutusluottojen aiempaa laajempi valikoima ja ulkomaisten digipankkien mukanaan tuoma luottojen helpompi saatavuus ovat yksi tekijä kulutusluottojen määrän kasvun taustalla. Tänä päivänä kulutusluotoilla rahoitetaan enemmän arjen elämän kuluja, kuten omaan asuntoon muuttamista, remontointia tai perheen perustamisen kustannuksia. Kun kulutusluotot ovat suuremmissa osassa arkea, aiheutuu maksuvaikeuksiakin aiempaa enemmän. (Majamaa & Rantala 2020, 11-12.)

Kulutusluottojen ja pikavippien helppo saatavuus lisäävät riskiä ylivelkaantumiselle. Etenkin pikavippien korkeat korot ja nopea saatavuus voivat johtaa ylivelkaantumiseen nopeassakin ajassa. (Hallipelto 2021, 271.) Digitalisaation myötä kulutusluotot ovat aiempaa helpommin haettavissa ja velaksi ostamisesta on tullut yleisesti hyväksyty toimintamalli. Ylivelkaantumisesta lisää osalla kuluttajista ilmenevä epärealistinen käsitys omasta maksukyvyistä, jolloin velkaa otetaan lisää, vaikka maksukyky ei ole todellisuudessa riittävä. (Majamaa & Rantala 2020, 12-14.)

Yksilöllisistä tekijöistä ylivelkaantumisen taustalla on usein tulojen pieneneminen. Tulotason lasku voi johtua työttömyydestä, sairaudesta tai puolison kuolemasta tai muusta elämänmuutoksesta. Ylivelkaantumisen taustalla voi olla myös kulutusmenojen yllättävä kasvaminen tai liiallinen kulutus. (Peura-Kapanen, Aalto, Lehtinen & Järvinen 2016, 19.) Elämään kuuluu siirtymävaiheita ja elämänmuutoksia, jolloin tulotaso tyypillisesti laskee tai elämisen kustannukset nousevat. Näitä elämänmuutoksia ovat esimerkiksi työelämän katkeaminen perhevapaiden tai työttömyyden vuoksi. Myös ennen aikainen eläköityminen sairauden vuoksi laskee totuttua tulotasoa. Suomalaisten rahapelaamista koskevan kyselytutkimusten mukaan myös peli- ja alkoholiriippuvuus voi aiheuttaa ylivelkaantumista. (Majamaa & Rantala 2020, 25-27.)

Sekä Pieviläinen (2019, 79-80) että Sällinen (2019, 73) nostavat esiin talousneuvonnan ja talousosaamisen vahvistamisen tärkeyden asiakaskohtaamisissa. Puutteellinen talousosaaminen onkin yksi ylivelkaantumisen syistä. Talousosaamisessa on kyse käytännön taloustaidoista, vastuullisesta kuluttamisesta sekä yleistason taloustietämyksestä. Puutteellinen talousosaaminen ilmenee yli varojen elämisenä ja liiallisena velan ottamisena. Se ilmenee myös kyvyttömyytenä sopeuttaa omaa kulutusta muuttuvissa elämäntilanteissa. (Majamaa & Rantala 2020, 27-28.) Puutteellinen talousosaaminen näkyy myös siinä, että kokonaiskuva omasta taloustilanteesta voi olla puutteellinen. Tähän vaikuttaa osin tarjolla olevat erilaiset rahoitusvaihtoehdot, kuten esimerkiksi osamaksut, luottokortit, kuukausiveloitukset erilaisista palveluista sekä harrastuksista. Kun maksueriä on monia eri paikkoihin, on vaikea hahmottaa kokonaisuutta ja

maksusitoumuksia saattaa tehdä yli varojen. Omista velkasitoumuksista kuvan muodostamista vaikeuttaa myös luotonantajien erilaiset käytännöt ja viestintätavat. (Hämäläinen 2019.)

5.3 Ylivelkaantumisen ehkäiseminen

Ylivelkaantumista on yritetty ehkäistä yhteiskunnan tasolla tiukentamalla muun muassa luotonantajien velvollisuuksia vastuullisesta luotonannosta sekä lisäämällä kuluttajansuojalakiin rajoituksia perittävän koron määrälle. Pikavippien osalta tiukennuksia tapahtui 2005 rahoitusmarkkinoiden etämyyntidirektiivin myötä, jolloin voimaan tuli oikeus etäsopimuksen peruuttamiseen. Vuonna 2010 tuli voimaan velvollisuus luottokelpoisuuden tarkistamisesta, mutta sen velvoite rajautui maksuhäiriömerkintöjen tarkistamiseen eikä velvoitetta maksukyvyyn arvioinnille syntynyt. Pikavippien osuutta luotoista onnistuttiin laskemaan kesällä 2013 voimaan tulleen alle 2000 euron lainoja koskeneen korkojen ja kulujen rajausten avulla. Kesällä 2019 tuli voimaan kuluttajansuojalain muutokset, joiden myötä kaikkien luottojen korko rajoitettiin 20 prosenttiin ja luottokustannuksille asetettiin maksimimäärä. Yksityistalouksien maksukykyä pyrittiin pitämään yllä lainsäädännön keinoin myös vuonna 2020 COVID-19 pandemian aikana, jolloin kuluttajaluotoille asetettiin vuoden loppuun kestänyt määräaikainen kymmenen prosentin maksimikorko. (Majamaa & Rantala 2020, 14-20).

Yksilötasolla yksi tärkeimmistä keinoista ennalta ehkäistä ylivelkaantumista on talousosaamisen kasvattaminen erityisesti nuorten osalta. Talouskasvatuksen antaminen on ensisijaisesti kotien tehtävä, mutta mikäli vanhemmilla ei ole kykyä asianmukaisten kulutusmallien opettamiseen, korostuu oppilaitosten osuus talouskasvatuksessa. (Peura-Kapanen ym. 2016, 60.) Ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyä haastaa pirstaleinen palvelujärjestelmä, jonka työ painottuu korjaavaan työhön. Talousneuvontaan ei ole riittäviä resursseja eikä osaamista. Haasteena on myös se, että maksuvaikeuksiin ajautuneita asiakkaita ei tunnisteta riittävän ajoissa. (Hämäläinen 2019.) Myös oikean ja asianmukaisen taloustiedon jakamiseen tulee kiinnittää huomiota. Taloustietoa tulee olla riittävästi tarjolla niissä ympäristöissä, missä ihmiset luonnollisesti liikkuvat. (Peura-Kapanen ym. 2016, 60-61.)

5.4 Ylivelkaantumisen vaikutus työllistymiseen

Työvoimapalvelujen virkailijoille teetetyssä tutkimuksessa virkailijat nostivat ylivelkaantumisen yhdeksi työllistymisen esteistä. Työttömän työnhakijan, jonka velkasaatavat ovat siirtyneet ulosoton perittäväksi, ei ole välttämättä taloudellisesti kannattavaa ottaa työtä vastaan. Toisin kuin palkkatulot, työmarkkinatuki ei ole ulosmittauskelpoista tuloa. Näin ollen työn vastaanottaminen saattaa tarkoittaa työttömälle tulotason laskua. (Terävä ym. 2011, 36.)

Ylivelkaantumisen aiheuttamat luottotietomerkinnot voivat myös estää työllistymistä. Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) antaa 2 luvun 5a §:ssä työnantajille oikeuden tarkistaa työnhakijan henkilöluottotiedot luotettavuuden arvioimiseksi tilanteissa, joissa

työtehtävissä edelletään erityistä luotettavuutta. Näitä työtehtäviä ovat esimerkiksi tehtävät, joissa on merkittävää taloudellista päätäntävaltaa, joihin liittyy luottojen valvonta tai myöntäminen tai jossa on pääsy järjestelmään, jonka kautta voi siirtää työnantajan tai asiakkaan varoja. Erityistä luottamusta edellytetään myös tehtävissä, joissa käsitellään merkittävää määrää rahaa tai jotka sisältävät omaisuuden vartiointitehtäviä. Luottotiedot voidaan tarkistaa myös työtehtävissä, joissa työskennellään valvomattomissa olosuhteissa yksityiskohteissa.

5.5 Tukipalveluita ylivelkaantuneille

Tukea ylivelkaantuneille on tarjolla niin lakisääteisten palveluiden kuin kolmannen sektorin kautta. Talous- ja velkaneuvonta on oikeusministeriön alainen viranomainen, jonka toimintaa säätelee laki talous- ja velkaneuvonnasta (813/2017). Lain 1 § määrittää, että talous- ja velkaneuvonnan velvollisuus on neuvoa yksityishenkilöitä talouden ja velkojen hoitamisessa sekä talouden suunnittelussa. Talous- ja velkaneuvonnan tehtäviin kuuluu myös velkojen selvittely sekä velkajärjestelyhakemuksissa avustaminen. Velkajärjestelyssä on kyse viimesijaisesta ratkaisusta ylivelkaantumiseen ja siihen pääsyä haetaan käräjäoikeudesta. Velkajärjestelystä säättää laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (57/1993), jossa on määritelty velkajärjestelyyn pääsyn edellytykset ja kesto. Velkajärjestelyssä asiakkaalle sovitaan maksuohjelma, jonka kesto on 3-5 vuotta. Maksuohjelman aikana velallinen lyhentää lainojaan sovitusti velkojille. (Talous- ja velkaneuvonta 2022.) Velkajärjestelyn päättyessä velallinen saa loput veloistaan anteeksi (Takuusäätiö 2023c).

Takuusäätiön kautta ylivelkaantuneen on neuvonnan lisäksi mahdollista hakea takausta järjestelylainaan. Takuusäätiön takaamassa lainassa on kyse rahoituslaitoksen myöntämästä järjestelylainasta, jossa Takuusäätiö toimii takaajana. Järjestelylainalla maksetaan kaikki muut lainat pois, jolloin velalliselle jää lyhennettäväksi vain yksi laina, jolla on vakuudettomia kulu- tusluottoja edullisemmat korko ja lainanhoitokulut. Takuusäätiön takaukselle on enimmäismäärät ja takauksen saamiseksi edellytetään riittävää maksukykyä. (Takuusäätiö 2023d.)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) veloittaa hyvinvointialueet antamaan alueensa asukkailla neuvontaa ja ohjausta sekä järjestämään sosiaalipalveluja myös taloudellisen tuen tarpeeseen. Sällinen (2019, 70) toteaaakin taloudenhallintaan liittyvän ohjauksen ja neuvonnan olevan yleisiä aikuissosiaalityössä. Aikuissosiaalityössä ohjataan asiakasta oikeiden tukien selvittämisessä sekä tarvittaessa autetaan laskujen maksussa. Asiakkaan taloudenhallintaa voidaan sosiaali- toimessa tukea myös välitystilin avulla. Välitystilin käyttäminen tulojen ja menojen hallintaan on käyttökelpoinen työväline tilanteissa, joissa asiakas ei pysty hoitamaan raha-asioitaan niin, että rahat riittäisivät välttämättömyyksiin. Välitystilin osalta on kuitenkin huomioitava, että ensisijainen tavoite on, että asiakasta tuetaan hoitamaan raha-asiat itse. (Sällinen 2019, 72-73.)

Ylivelkaantuneen asiakkaan luottoja voidaan järjestellä myös sosiaalisen luototuksen avulla. Sosiaalisessa luototuksessa on kyse hyvinvointialueen myöntämästä luotosta sellaiselle henkilölle, jolla on riittävä maksukyky, mutta joka ei voida saada luottoa muualta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Aiemmin vapaaehtoinen sosiaalinen luototus muuttui 1.8.2023 hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi. Sosiaalista luototusta säätelee laki sosiaalisesta luototuksesta (1133/2002), joka määrittelee 1 §:ssä sen tavoitteeksi edistää velallisen itsenäistä selviytymistä taloudellisissa haasteissa sekä ylivelkaantumisen ja taloudellisen syrjäytymisen ennalta ehkäisyä. Laissa määritellään sosiaalisen luoton myöntökriteereistä sekä lainaehdoista ja asetetaan hyvinvointialueille velvoite järjestää tarvittaessa velalliselle myös taloudellista neuvontaa ja ohjausta.

Tukea ylivelkaantuneille tarjoaa myös seurakunnat ja kolmannen sektorin toimijat. Seurakunnat tarjoavat tukea sekä neuvonnan että taloudellisen tuen muodossa diakoniatyön kautta. Järjestöjen verkkosivuilta löytyy materiaalia ja opastusta oman talouden hallintaan ja velkojen selvittelyyn. (Peura-Kapanen ym. 2016, 30). Monien järjestöjen ja seurakuntien kautta on saatavilla myös esimerkiksi ruoka-apua tai avustustarvikkeita taloudellisen tilanteen helpottamiseen (Sällinen 2019, 73).

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoite

Tämän kehittämismuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida talousneuvonnan opas työllisyyspalveluiden työntekijöiden käyttöön. Talousneuvonnan oppaan tavoitteena on tukea työntekijöiden työtä asiakkaan taloustilanteen kartoittamisessa ja tarvittavien tukipalveluiden äärelle ohjaamisessa. Varhaisessa vaiheessa annettavan talousneuvonnan antamisella on mahdollista ennalta ehkäistä työttömien työnhakijoiden ylivelkaantumista sekä mahdollisuuksien mukaan purkaa jo ylivelkaantuneiden asiakkaiden työllistymisen esteitä.

6.2 Kehittämistarpeen analysointi

Tarve kehittämistyön toteuttamiselle nousi esiin työllisyyspalveluissa suoritettujen työharjoittelun pohjalta, jonka aikana opinnäytetyöntekijä teki havainnon, ettei asiakkaan taloudellista tilannetta aktiivisesti huomioitu työnhakukeskusteluissa. Tarpeen talousasioiden puheeksi ottamiselle sekä osaamisen kasvattamiselle ja matalan kynnyksen talousneuvonnan antamiselle tunnustivat myös tiimin päällikkö sekä työntekijät. Käytännön kokemuksen myötä OMA-valmentajat ja kuntouttavan työtoiminnan yksilövalmentajat olivat tunnistaneeet, että ylivelkaantuminen muodostaa osalle asiakkaista työllistymisen esteen, sillä ulosoton pidätykset voivat tehdä työnteosta kannattamatonta verrattuna työmarkkinatuella elämiseen. Valtion

oikeusaputoimistot ja hyvinvointialueen aikuissosiaalityön sosiaaliohjaajat tarjoavat talous- ja velkaneuvontaa, mutta kynnys näiden palveluiden pariin hakeutumiselle voi olla korkea muun muassa häpeän tunteen, jonotusaikojen ja maantieteellisten etäisyyksien vuoksi.

Talousasioiden hoitamiseen liittyen löytyy asiakkaille ohjeita oman tilanteensa kartoittamiseen ja lisävelkaantumisen ehkäisemiseen muun muassa Talous- ja velkaneuvonnan ja Ta-kuusäätiön verkkosivuilta. Talousneuvonnan oppaita on toteutettu aiemmin myös opinnäytetöinä, muun muassa Mervi Parviainen (2020) on tuottanut oppaan Rauman Seudun Katulähetysry:n työntekijöille. Lisäksi talous- ja velkaneuvojille on tuotettu perehdyttämisoppaita ja käsikirjoja (Kontti 2020; Lindsten 2020; Välimaa 2019; Vehkakoski 2021). Työllistymisen edistämisen näkökulma talousneuvonnan oppaan laatimisessa oli uusi opinnäytetyöprosessia aloitettaessa. Keväällä 2023 samasta aiheesta valmistui Katariina Karppisen (2023) ylemmän ammatikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö, joten tarve aiheeseen liittyvälle oppaalle ja talousneuvonnan antamiselle työnhakukeskusteluiden yhteydessä oli tunnistettu muuallakin.

6.3 Kehittämistyön lähestymistavan valinta

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämismuotoisena opinnäytetyönä. Kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä on kyse kehitystyöstä, jonka tavoitteena on toteuttaa valittua kohderyhmää palveleva ammatillinen tuotos. Sen tuloksena syntyy raportti ja lopputuotos, jotka on toteutettu tutkimuksellisella otteella ja joissa asiaan liittyvät valinnat ja ratkaisut ovat perusteltuja. Kehittämismuotoinen opinnäytetyö sisältää toiminnallisen kehittämistyön piirteitä ja sillä on yhteistä myös muiden kehittämis- ja tutkimustapojen kanssa, kuten käytännönläheisyys ja kohderyhmän osallistaminen. Kehittämistoimintaan kuuluu myös vaiheittainen eteneminen, selkeät tavoitteet, palautteen saaminen sekä tavoitteiden toteutumisen arvioiminen. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 10-11.) Käytännönläheinen kehittämiskohde on tyypillinen kehittämismuotoiselle opinnäytetyölle ja sen tuotoksella, esimerkiksi oppaalla, esitteellä tai käsikirjalla, tavoitellaan käytännön hyödyn syntymistä käyttäjälle. Tavoitteen toteutumiseksi ja tuotoksen jalkauttamisen edistämiseksi on opinnäytetyötä tehdessä kannattavaa ottaa lopputuotoksen käyttäjiä mukaan tuottamaan tietoa sekä antamaan palautetta tuotoksesta. (Vilka 2021a, 32-34.)

Ennen käytettävien menetelmien valintaa, valittiin opinnäytetyölle lähestymistapa. Kehittämistyön lähestymistapa voi olla esimerkiksi tapaustutkimus, toimintatutkimus, konstruktiiivinen tutkimus, palvelumuotoilu tai innovaatioiden tuottaminen. Lähestymistavan valinnassa voi myös yhdistellä eri lähestymistavoista omaan opinnäytetyöhön sopivimpia ominaisuuksia. Ominaisuuksia yhdisteltäessä on kuitenkin tuotava esiin, miten mikäkin lähestymistapa kehittämistyössä näkyy. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 51-52.) Talousneuvonnan oppaan kehittämisesä oli kyse konstruktiiivisesta tutkimuksesta. Ojasalon ym. (2015, 65-67) mukaan konstruktiiiviselle tutkimukselle on tyypillistä konkreettisen tuotoksen luominen, joka syntyy

teoreettisen tiedon ja empiirisen tiedon pohjalta. Siinä on kyse käytännönläheisen ratkaisun tuottamisesta, joka on tieteellisesti perusteltu ja tuo käyttäjälleen uutta tietoa. Konstruktii-
visen tutkimuksen prosessi rakentuu ongelman tunnistamisesta, teoreettisen ja käytännön tie-
don hankinnasta, ratkaisujen laatimisesta, niiden testaamisesta, tuotoksen arvioinnista sekä
sen soveltamisalueen laajuuden tarkastelusta.

Konstruktii-
vinen lähestymistapa oli tälle opinnäytetyölle osuvin valinta, sillä työllä pyrittiin
ratkaisemaan työntekijöiden käytännön työssään havaitsemaa ongelmaa. Opinnäytetyönä syn-
tyi konkreettinen tuotos oppaan muodossa, jonka tarkoitus oli tuottaa uutta tietoa käyttäjil-
leen. Työssä täytyi myös konstruktii-
viselle tutkimukselle tyypillinen osallistavuus, sillä käyt-
täjät otettiin mukaan oppaan kehittämiseen kyselytutkimuksen ja ideariihen muodossa sekä
palautteen antamisessa. Konstruktii-
visen tutkimukseen kuuluu myös tuotoksen arviointi. Tä-
män opinnäytetyön osalta käyttäjiltä pyydettiin arviointia oppaan soveltuvuudesta heidän
käyttöön, mutta sen vaikutukset asiakkaan velkaantumisen ennalta ehkäisemiseen ovat arvi-
oitavissa vasta pidemmän käyttökokemuksen jälkeen.

Tässä opinnäytetyössä on tunnistettavissa myös toimintatutkimuksen piirteitä, sillä kehittä-
mistyön tuotoksella tavoitellaan olemassa olevan toimintamallin muuttamista. Organisaation
toiminnan ja käytänteiden muuttaminen onkin sekä toimintatutkimuksen että konstruktii-
visen tutkimuksen tavoitteena. Ojasalo ym. (2015, 58-59; 66) määrittävät toimintatutkimuksen
osallistavaksi osallistava tutkimustyyliksi, jossa pyritään uudenlaisen toiminnan kehittämiseen
ja tavoitellaan käytännön ongelman ratkaisun lisäksi muutoksen aikaan saamista.

6.4 Kehittämistyön suunnittelu

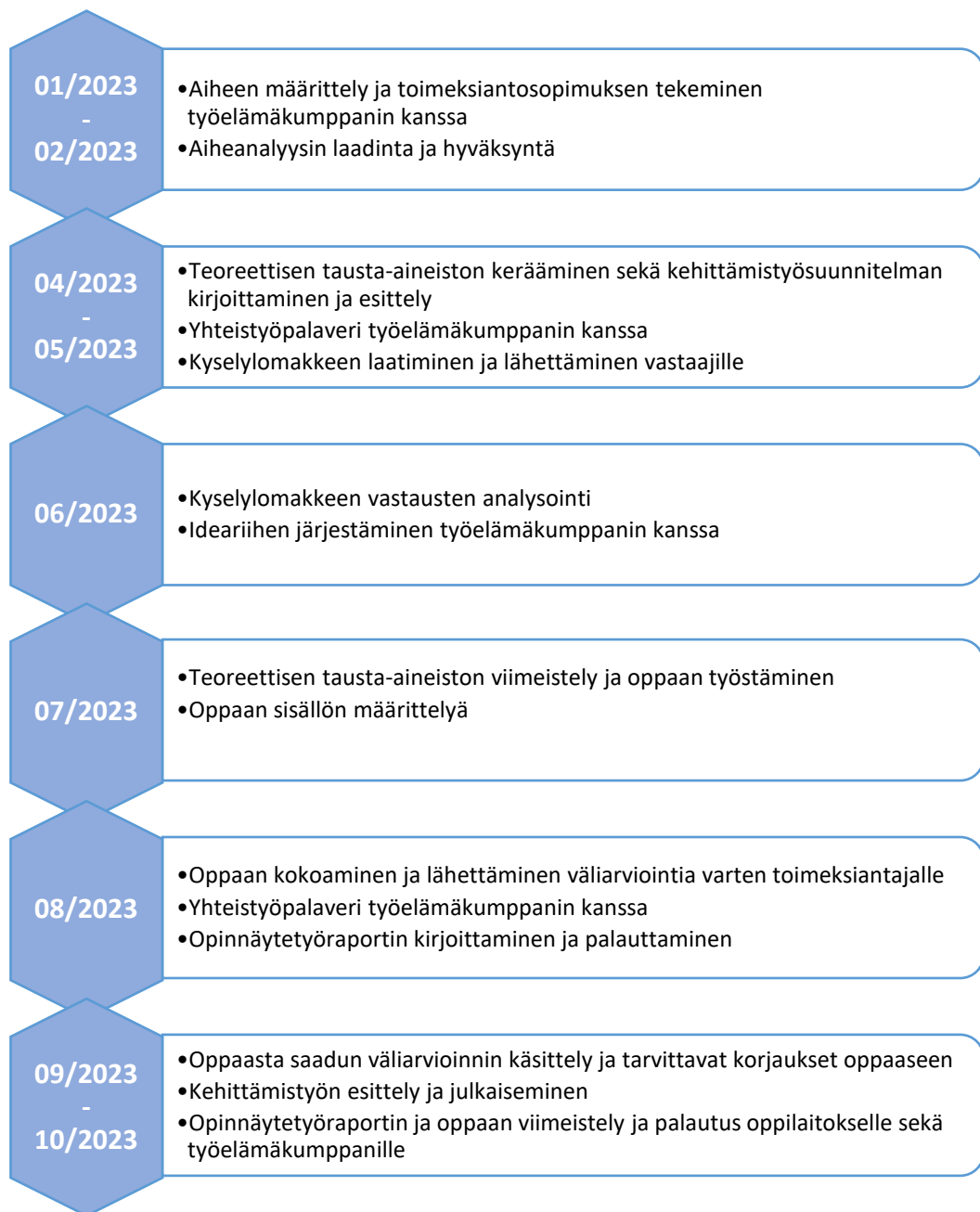
Kehittämistyölle on tyypillistä, että se kulkee eteenpäin vaiheittain. Kehittämispö-
sessin vai-
heistuksen tunteminen auttaa varmistamaan, että kaikki tarvittavat työvaiheet tulee tehtyä.
Kehittämistyössä on kyse muutosprosessista, jossa on tunnistettavissa suunnittelu, toteutus ja
arviointivaihe. (Ojasalo ym. 2015, 22.) Kostamon ym. (2022, 15-16) mukaan kehittämismuo-
toisen opinnäytetyön vaiheisiin kuuluu tavoitteiden määrittely, toteutuksen suunnittelu, ke-
hittämistyön menetelmien valinta, prosessin aikataulutus sekä suunnitelma lopputuotoksen
arvioinnista ja palautteen keräämisestä.

Kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä yhdistyy asiantuntijatieto, opinnäytetyön tekijän asi-
antuntijuus sekä toimeksiantajan mukanaan tuomat kokemukset ja käytännöt (Kostamo ym.
2022, 15-16). Kehittämistyö alkaa kehittämiskohteen tunnistamisesta ja tavoitteen määritte-
lystä toimeksiantajan odotusten pohjalta. Kohteen tunnistamisen jälkeen kerätään aiheeseen
liittyvä taustatietoa niin käytännön toiminnasta kuin teoreettisesta tiedosta. Kerätyn tiedon
analysointi on oleellista: mikä merkitys tiedolla on suhteessa kehittämisaiheeseen ja millä nä-
kökulmalla kehittämistyössä edetään. Kerätyn tietoperustan tulee esittää keskeiset käsitteet
ja niiden väliset suhteet. (Ojasalo ym. 2015, 23-25.) Kostamon ym. (2022, 15) mukaan

teoreettisen taustatiedon keräämisen yhteydessä on päätettävä, miten kerätään ja analysoidaan se tieto, joka tarvitaan kehittämistyön toteuttamiseen sen tulevilta käyttäjiltä.

Kehittämistehtävän tarkempi määrittely ja rajaus tehdään kerätyn teoreettisen ja käytännöstä peräisin olevan taustatiedon pohjalta. Tämän jälkeen suunnitellaan mikä lähestymistapa kehittämistehtävälle on sopiva ja mitä menetelmiä tullaan käyttämään. Kehittämistyön toteutusvaihe alkaa suunnitelman tekemisen jälkeen. Toteutusvaiheelle on varattava riittävästi aikaa ja resursseja, jotta kehittämistyön tavoitteen mukainen muutos olisi mahdollinen. (Ojasalo ym. 2015, 25.) Kirjoittaminen on osa kehittämisprosessin kaikkia vaiheita ja tuotetusta tekstistä on hyvä pyytää vertaisarviointia ja ulkoista arviointia, joiden pohjalta tekstiä voi työstää lisää ja pohtia ratkaisuvaihtoehtoja uudelleen. Oman työn reflektointi kuuluu myös prosessiin. Ennen viimeistelyvaihetta on hyvä tarkistaa, että teksti on jäsenneltyä ja se sisältää olennaisen tietoperustan ja ratkaisut. (Kostamo ym. 2022, 18.) Kehittämisprosessin viimeiset vaiheet ovat tulosten jakaminen sekä kehittämistyön arviointi. Arvioinnissa huomioidaan lopputuotoksen lisäksi myös kehittämisprosessi eettisiä kysymyksiä unohtamatta. (Ojasalo ym. 2015, 25-26.)

Tämä opinnäytetyö toteutettiin Kostamon ym. ja Ojasalon ym. yllä mainitun kehittämistyön vaiheistuksen mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi kesti kokonaisuudessaan yhdeksän kuukauden mittaisen ajanjakson. Prosessi aloitettiin huolellisella suunnittelulla ja aiheen määrittelyllä toimeksiantajan kanssa. Ennen aineiston keruuta kerättiin riittävä teoreettinen tausta-aineisto, jotta kyselyn kysymykset pystyttiin muodostamaan aiheeseen tarkasti liittyviksi. Aineiston analysoinnin myötä tarkennettiin kehittämistyön näkökulmaa, jotta se vastaisi käyttäjien tarpeisiin. Oppaan sisältöä kehitettiin myös yhteistyössä tulevien käyttäjien kanssa pidetyssä ideariihessä sekä yhteistyöpalavereissa toimeksiantajan kanssa. Oppaasta kerättiin palautetta väliarvioinnissa, jonka pohjalta se viimeisteltiin toimeksiantajalle luovutusta varten. Kehittämistyön eteneminen on kuvattu vaiheittain kuviossa 1.

Kuvio 1: Kehittämistyön etenemisvaiheet

6.5 Kehittämistyön menetelmävalinnat

Kehittämistyössä voi käyttää myös sellaisia menetelmiä, joita tieteellisessä tutkimuksessa ei tyypillisesti hyödynnetä. Suositeltavaa on hyödyntää erilaisia menetelmävaihtoehtoja yhden yksittäisen menetelmän sijaan. Perinteisesti tutkimukset on jaoteltu määrällisiin ja laadullisiin tutkimuksiin, joissa määrällisissä tutkimuksissa tutkimusmenetelminä on hyödynnetty lomakekyselyä sekä strukturoitua lomakehaastattelua ja laadullisessa tutkimuksessa avointa-, teema- tai ryhmähaastattelua sekä osallistuvaa havainnointia. Kun kyse on tutkimuksellisesta

kehitystyöstä, näiden menetelmien väliset rajat hämärtyvät ja menetelmiä käytetään työvälineinä, jotka tukevat parhaaseen kehittämistavoitteeseen pääsyä. (Ojasalo ym. 2015, 104-105.) Myös tässä kehittämistyössä hyödynnettiin sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen menetelmiä.

Kysely on yksi yleisimmin hyödynnetyistä menetelmistä tiedonkeruuseen. Sen etuna on mahdollisuus kerätä tietoa suureltakin vastaajajoukolta nopeasti ja tehokkaasti. Kysely voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Vaihtoehtoja on esimerkiksi postitse lähetettävä kyselykaavake, sähköinen kyselylomake tai henkilökohtaisesti toteutettava kysely, jossa haastattelija täyttää kyselyn vastaajan vastausten perusteella. (Ojasalo ym. 2015, 121.) Kyselyssä tutkimuksen kohteita, kuten esimerkiksi asiakkaita, kutsutaan havaintoyksiköiksi. Kaikki havaintoyksiköt muodostavat perusjoukon. Kyselytutkimuksen tulokset ovat kaikkein luotettavimmat tilanteissa, joissa kysely on tehty koko perusjoukolle eikä vain otokselle siitä. (Ojasalo ym. 2015, 122.) Kyselyn hyödyntäminen tiedonkeruussa edellyttää, että tietoa tutkittavasta asiasta on olemassa entuudestaan. Olemassa olevan tiedon perusteella suunnitellaan kehittämistyön tavoitteita tukevat kysymykset. Olennaista on huomioida, että kyselylomakkeella kysytään vain sellaisia kysymyksiä, jotka tuottavat tarvittavaa tietoa kehittämistyön tavoitteiden saavuttamiseksi. Kysymykset tulee muotoilla selkeiksi ja riittävän tarkkoiksi niin, ettei niitä voi ymmärtää monella eri tavalla. (Ojasalo ym. 2015, 122; 130-131.)

Kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä voi käyttää myös luovia ja yhteisöllisiä kehittämismenetelmiä. Vilkan (2021a, 89-90) mukaan ideariihi on hyvä käyttäjälähtöinen kehittämistyön menetelmä opinnäytetyön suunnitteluun, jonka tavoitteena on tuottaa opas tietyn käyttäjäryhmän käyttöön. Ideariihessä osallistujat ideoivat kehittämistehtävän pohjalta erilaisia ajatuksia teemaan liittyen. Ideointi on avointa, jolloin osallistujilla on mahdollisuus myös jatkoideoita toistensa esiin nostamia ajatuksia. Ideoinnin päätteeksi syntyneet ideat on hyvä käydä yhdessä osallistujien kanssa läpi ja laittaa ne tärkeysjärjestykseen.

Kehittämistyön menetelmävalintoja tehdessä mietittiin tarkkaan, mitkä menetelmävaihtoehdot sopivat tähän kehittämistyöhön parhaiten. Kehittämistyössä päädyttiin käyttämään ensimmäisenä kyselylomaketta, joka lähetettiin perusjoukolle eli kaikille toimeksiantajan työntekijöille. Kyselylomakkeen avulla oli mahdollista kerätä tehokkaasti kattava, kehittämistyön aiheeseen rajattu aineisto. Toimeksiantajan kanssa sovittiin jo ennen kyselylomakkeen lähettämistä, että vastausaineiston analysoinnin jälkeen siitä saatavaa tietoa syvennetään ideariihessä. Ideariihi mahdollisti kerätyn aineiston syventämisen ryhmäkehittämisen menetelmin.

6.6 Aineiston kerääminen

Tässä opinnäytetyössä käytetty kysely toteutettiin Microsoft Forms -kaavakkeella (Liite 1). Kysely päätettiin toteuttaa sähköisenä, sillä kaikki vastaajat tekevät päivittäin päätetyötä ja sähköisten järjestelmien käyttäminen on heille luontevaa. Sähköinen kyselylomake oli nopea

sekä turvallinen valinta, sillä siihen ei sisälly lomakkeen katoamisen tai vastaajan käsialan virhetulkitsemisen riskiä. Kyselylomake lähetettiin kaikille toimeksiantajayksikössä työskenteleville sähköpostitse ja siihen vastattiin anonyymisti saadun linkin kautta. Kaikkiaan linkki lähti yhdeksälle vastaajalle, joista seitsemän vastasi kyselyyn.

Kysely on toimiva menetelmä erilaisten ilmiöiden ja aiheinen kartoittamiseen (Ojasalo ym. 2015, 122). Vilkan (2021a, 123) mukaan strukturoidut kysymykset toimivat tutkimuksissa, joiden tavoitteena on kartoittaa rajattuun aiheeseen liittyviä näkemyksiä ja kokemuksia. Tässä kehittämistyössä toteutetun kyselyn avulla kartoitettiin talousneuvonnan antamisen nykytilaa yksikössä, työntekijöiden osaamistasoa, heidän havaintojaan ylivelkaantumisen vaikutuksista työllistymiseen, ajatuksiaan raha-asioiden puheeksi ottamisesta asiakastilanteissa sekä toivetaan talousneuvonnan oppaan sisällölle ja rakenteelle. Kysymyksiä oli kymmenen ja ne olivat kaikille vastaajille samassa järjestyksessä, mutta vastaajan oli mahdollista valita, missä järjestyksessä niihin vastaa. Ojasalon ym. (2015, 132) mukaan avoimia kysymyksiä tulisi lomakkeessa käyttää vain perustelluista syistä tilanteissa, joissa vastaajajoukon oletetaan vastaavan niihin aktiivisesti. Kehittämistyön tavoitetta tuki avoimien kysymysten käyttäminen, sillä niiden avulla on mahdollista kerätä syvällisempiä vastauksia vastaajilta. Vilkan (2021a, 128) mukaan kuvailevia vastauksia saa parhaiten käyttämällä kysymyksiä, jotka alkavat termeillä millainen, mitä, miten tai miksi. Kyselylomakkeen kysymykset muotoiltiin Vilkan suosituksen mukaisesti niin, ettei niihin voinut vastata vain kyllä tai ei.

Oppaan laadinnassa hyödynnettiin myös idearihtä, johon osallistui viisi toimeksiantajayksikön työntekijää. Idearihti järjestettiin kyselytutkimuksen analyysin jälkeen. Idearihteen lähetettiin kutsu sähköpostitse ja se pidettiin yksikön toimitiloissa. Idearihtien tavoitteena oli priorisoida kyselyssä esiin nousseita toiveita oppaaseen liittyen niin, että tuotos vastaisi parhaiten käytännön tarpeisiin sekä keskustelun kautta synnyttää myös uusia ajatuksia aiheeseen liittyen.

6.7 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, joka on tavallisesti laadullisessa tutkimuksessa käytetty analyysikeino. Kyselylomakkeen kysymykset olivat kaikki avoimia kysymyksiä, joten sen analysointi oli luontevaa toteuttaa laadullisen tutkimuksen keinoin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä pyritään tunnistamaan aineistosta toiminnan logiikkaa, tyypillistä toimintatapaa ja merkityskokonaisuuksia. Ennen varsinaisen analyysin aloittamista päätetään analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Vilka 2021b, 163-164.) Aineiston analyysi aloitettiin siirtämällä kyselyn vastaukset vastaajan päättymisen jälkeen Microsoft Forms -palvelusta exceliin, jossa ne luettiin huolellisesti läpi. Yhdeksästä kyselyn vastaanottajasta seitsemän vastasi siihen. Vastaamiseen käytetty aika vaihteli alle seitsemästä minuutista 46 minuuttiin. Myös vastausten pituuksissa oli

eroavaisuuksia. Osa oli vastannut kysymyksiin muutamalla sanalla toisten vastausten ollessa useiden lauseiden pituisia ja monipuolisesti aihetta pohtivia. Vastaukset ryhmiteltiin kolmen analyysiyksikkönä toimivan ajatuskokonaisuuden ympärille. Näiksi analyysiyksiköiksi määritettiin talousneuvonnan rooli työllisyyspalveluissa, ylivelkaantumisen riskitekijät ja ennalta ehkäiseminen sekä työntekijöiden osaamisen kehittämistarpeet.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 122-127) esittävät teoksessaan Milesin ja Hubermanin kuvauksen aineistolähtöisen sisällönanalyysin jakamisesta kolmeen prosessin vaiheeseen: aineiston pelkistämiseen, ryhmittelyyn ja teoreettisten käsitteiden luomiseen. Pelkistämävaiheessa aineistoa karsitaan niin, että siitä jää jäljelle tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Tämä tarkoittaa aineiston tiivistämistä ja alkuperäisilmauksien yksinkertaistamista. Ryhmittelyvaiheessa muodostetaan aineistosta alaluokkia ryhmittelemällä vastauksia samankaltaisuuden perusteella. Alaluokkien luokittelun yksikköinä voi toimia tutkivaan ilmiöön liittyvä käsitys tai ominaisuus. Ryhmittelyvaiheessa alaluokkia yhdistellään yläluokiksi, yläluokkia pääluokiksi ja pääluokkia yhdistäväksi luokiksi. Analyysi viimeinen vaihe on käsitteellistäminen, jossa pyritään tunnistamaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto ja muodostamaan sen perusteella teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Analyysin tavoitteena on ymmärtää vastaajien näkökulmaa ja asioiden merkitystä heille.

Tämän opinnäytetyön aineiston analyysissä käytettiin Miles ja Hubermanin kuvaamaa sisällönanalyysin mallia. Aineiston pelkistämävaiheessa vastauksista karsittiin ylimääräinen pois ja ne pelkistettiin yksittäisiksi sanoiksi tai lyhyiksi lauseiksi. Analysoitava aineisto ei ollut laaja, joten ryhmittelyvaiheessa ei muodostunut kaikkia mallissa mainittuja luokka-asteita vaan analyysissä muodostettiin alaluokkia ja pääluokkia. Ryhmittelyvaiheessa vastauksista pyrittiin löytämään samankaltaisuuksia ja yhteneväisiä ajatuksia ja toimintamalleja, joiden pohjalta muodostettiin johtopäätöksiä kehittämistehtävän toteuttamisen tueksi.

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääloukka
Erityisesti nuoret, neurokirjon ADHD/ADD-tyyppiset ja jollain tavalla monien haasteiden kanssa kamppailevat asiakkaat ovat suurimmassa riskissä. Joskus myös yllättävät elämäntapahtumat (ero, läheisen kuolema, työpaikan menetyt voivat johtaa ylivelkaantumiseen. Erilaiset riippuvuussairaudet (päihteet, rahapelaaminen). Joskus myös riittämätön koulutus ja tiedon puute tai ymmärtämättömyys on riski. Joillakin on myös vahva "opittu malli" eräänlaiseen piittaamattomuuteen (ylisukupolvinen syrjäytyminen). Syitä on niin monenlaisia, että kuka tahansa voi joutua sellaiseen elämäntilanteeseen, jossa on riski velkaantua liikaa.	Suurimmassa riskissä nuoret, joilla neurologinen poikkeavuus ja monia elämän haasteita	Henkilökohtaiset ominaisuudet	Yksilölliset riskitekijät
	Yllättävät elämäntapahtumat lisäävät riskiä	Ennalta arvaamattomat elämäntapahtumat	
	Riippuvuussairaudet lisäävät riskiä	Taloulosaamisen puute	Yhteiskunnalliset riskitekijät
	Koulutuksen ja tiedon puute vaikuttaa	Ylisukupolvinen huono-osaisuus	
	Ymmärtämättömyys on riski		
	Kotoa opittu malli piittaamattomuuteen		
Ylisukupolvinen syrjäytyminen			
Kuka tahansa voi joutua haastavaan elämäntilanteeseen			

Kuvio 2: Esimerkki aineiston alkuperäisilmauksen käsittelystä

6.8 Tulokset

6.8.1 Talousneuvonnan rooli työllisyyspalveluissa

Talousneuvonnan nykyroolia työllisyyspalveluiden arjessa kartoitettiin kysymällä millaisissa tilanteissa ja miten talousneuvontaa annetaan työssä tällä hetkellä. Vastaajilta kysyttiin myös millaisena he kokevat raha-asoiden puheeksi ottamisen sekä millaisia haasteita he kokevat puheeksi ottamiseen liittyvän. Vastauksissa oli eroavaisuuksia sen osalta, kohdataanko asiakas työnhakukeskustelussa vai kuntouttavaan työtoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön kuuluvissa yksilötapaamisissa. Yksilötapaamisissa asioita käsitellään laajemmin ja asiakkaan kanssa muun muassa tehdään menoarvioita ja autetaan lainojen maksusuunnitelmien sopimisessa. Työnhakukeskusteluissa talousneuvontaa annetaan niissä tilanteissa, joissa asiakas nostaa haasteet itse esiin. Tällöin neuvonta on pääosin ohjausta tukien hakemiseen.

Raha-asioista puhuminen koettiin luontevaksi osaksi yksilövalmennuksia ja etsivää nuorisotyötä. Työnhakukeskusteluiden osalta vastauksissa oli eroavaisuuksia osan kokiessa keskustelun luontevaksi ja osan pitäessä sitä vaikeana. Raha-asioista puhumisen haasteiksi nousi vaikeiden tilanteiden asiakkaissa nostattamat tunteet, omaan toimenkuvaan liittyvät rajaukset ja vastuu annetun tiedon oikeellisuudesta. Haastaviksi koettiin myös ne tilanteet, joissa asiakas on ylivelkaantunut, mutta ei halua myöntää puutteita talouden hallinnassaan.

Monelle se on vielä häpeän asia ja siksi ehkä ei kaikki puhu, vaikka kaipaisivatkin apua. (Kyselyvastaus)

Monien on vaikea myöntää, että ei ole oppinut rahankäyttötaitoja. (Kyselyvastaus)

Vastauksissa nostettiin myös esiin lainsäädännön ja Suomen sosiaaliturvajärjestelmän pirstaleisuuden aiheuttamat haasteet asiakkaan elämäntilanteen muuttuessa. Vastauksia yhdisti kokemus asiakkaan kokemasta häpeän tunteesta ja sen vaikutuksesta avun hakemiseen.

6.8.2 Ylivelkaantumisen riskitekijät ja ennalta ehkäiseminen

Kyselyn avulla pyrittiin myös selvittämään, millaisia vaikutuksia työntekijät ovat havainneet ylivelkaantumisen olevan asiakkaiden työllistymiseen. Lähes kaikissa vastauksissa nousi esiin ulosoton aiheuttama kannustinloukku, jonka vuoksi työn vastaanottamista ei koeta taloudellisesti kannattavaksi. Vastauksien perusteella osa työttömistä työnhakijoista ei edes yritä työllistyä, sillä työnteko ei nostaisi tulotasoa juurikaan.

Ei kannata mennä töihin, kun ulosotto vie kaiken. (Kyselyvastaus)

Ulosoton koettiin vievän asiakkailta motivaation niin työn etsimiseen kuin tarjotun työn vastaanottamiseen. Ylivelkaantumisen nähtiin vaikeuttavan työn vastaanottamista myös välillisesti. Asiakas on saattanut joutua luopumaan taloushaasteiden vuoksi autostaan ja alueilla, joissa julkinen liikenne ei ole sujuvaa, voi autottomuus estää työn vastaanottamisen.

Ylivelkaantumisen riskitekijät voitiin vastausten perusteella jaotella yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin riskitekijöihin. Vastajat nostivat ylivelkaantumisen riskitekijöinä esiin erityisesti asiakkaan nuoren iän, neurologiset poikkeavuudet, päihde- ja mielenterveysongelmat ja puutteet yleisessä elämänhallinnassa. Myös äkilliset elämäntilanteen muutokset, kuten avioero, läheisen kuolema tai työttömyys ja rahapeli riippuvuus toistuivat vastauksissa. Asiakkaissa koettiin esiintyvän välinpitämättömyyttä sekä osaamattomuutta taloudenhallintaan. Tämän koettiin johtuvan ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta ja toisaalta myös talousosaamisen puutteellisesta koulutuksesta oppilaitoksissa.

Talousohjelmien ennalta ehkäisemisen edistämiseksi tärkeimmäksi seikaksi nostettiin varhainen puheeksi ottaminen asiakkaan kanssa. Puheeksi ottamista koettiin helpottavan luottamuksellisen asiakassuhteen syntyminen ja valmis kysymyslomake asian läpikäymiseksi. Vastauksissa korostettiin myös taloudenhallinnan opetuksen tärkeyttä ikätasoisesti jo peruskoulusta alkaen. Ennalta ehkäisyn osalta esiin nostettiin myös työntekijöiden osaamisen kehittäminen ja esimerkiksi talous- ja velkaneuvojan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys.

6.8.3 Työntekijöiden osaamisen kehittämistarpeet

Työntekijöiden osaamistasoa talousneuvonnan saralta kartoitettiin kysymällä, miten hyvin he tuntevat taloushaasteissa tukea tarjoavia tahoja ja millaisena he kokevat oman osaamisensa. Kokemukset omasta osaamistasosta vaihtelivat riittämättömästä hyvään. Mahdollisista tukipalveluista nostettiin esiin talous- ja velkaneuvoja sekä aikuissosiaalityön tukipalvelut. Valtaosa vastaajista mainitsi osaamisensa olevan perustasoa ja toivoivat lisätietoa ja koulutusta eri tukimahdollisuuksista.

Vastaajilta kysyttiin myös, millaista tietoa ja tukea he kokevat tarvitsevänsä raha-asioiden puheeksi ottamisen ja palveluohjauksen tueksi sekä millaisia toiveita heillä on opinnäytetyönä toteuttavalle talousneuvonnan oppaalle. Tukitarpeissa nousi esiin lisätiedon tarve talous- ja velkaneuvonnan prosesseista, velkajärjestelystä sekä paikallisista tarjolla olevista ennalta ehkäisevistä tukipalveluista. Tarpeissa nousi esiin myös kartoituslomake, jonka avulla asian puheeksi ottaminen olisi luontevampaa. Työtä helpottamaan toivottiin myös asiakkaalle annettavaa esitettä, josta löytyy yleisimpien apua tarjoavien tahojen yhteystiedot. Talousneuvonnan oppaan toivottiin lähes yksimielisesti olevan selkeä ja lyhyt ja tarjoavan tiiviissä muodossa tarvittavat tiedot. Oppaaseen toivottiin sisällytettävän konkreettisia vinkkejä sekä taloushaasteiden ennalta ehkäisyyn että ylivelkaantuneiden tukemiseen.

6.9 Talousneuvonnan oppaan laatiminen

Opasta laadittaessa on oleellista määrittää, kenelle opas on suunnattu sekä tunnistaa, mikä on tulevien käyttäjien aiempi tietotaso aiheesta. On tärkeää myös selvittää, mitä tietoa käyttäjät haluavat oppaasta löytää. Oppaan tehtävänä on antaa käyttäjille uutta tietoa ja ohjeita, joten sen keskeisten viestisisältöjen tulee olla linjassa oppaalle asetettujen tavoitteiden kanssa. (Rentola 2006, 92-93; Järvi & Vainikainen 2010, 95, 102-103.) Käyttäjille tehdyn kyseilytutkimuksen analyysin perusteella kehittämistyön tavoitetta tarkennettiin niin, että oppaan (Liite 4) keskeiseksi näkökulmaksi valittiin talousasioiden puheeksi ottaminen työnhakukeskusteluiden yhteydessä. Tämä näkökulma vastaa parhaiten opinnäytetyön tavoitetta tukea työntekijöitä asiakkaan taloustilanteen kartoittamisessa varhaisessa vaiheessa ja tarvittavien tukipalveluiden äärelle ohjaamisessa. Oppaaseen koottua tietoa voidaan kuitenkin hyödyntää myös kuntouttavan työtoiminnan ja etsivän nuorisotyön puolella käytävissä ryhmä- ja yksilövalmennuksissa.

Oppaan kokoaminen aloitettiin teorialiedon keräämisellä sekä talousneuvontaa tarjoavien tahojen palveluihin tutustumisella. Oppaan teoreettista taustaa koottaessa pyrittiin kiinnittämään huomiota lähdetiedon luotettavuuteen. Teorialähteenä käytettiin kirjallisten teosten lisäksi ajankohtaisia artikkeleita sekä virallisten tahojen tuottamaa tutkimustietoa aiheesta. Kevään 2023 aikana teorialietoa syvennettiin osallistumalla Takuusäätiön Puheeksioton- ja talousneuvonnan työkaluja -webinaariin ja Taloustsempparikoulutukseen sekä Talous- ja

velkaneuvonnan järjestämiin koulutuksiin velkojen järjestelystä sekä ulosoton huojennuksista. Kerätystä tietosisällöstä poimittiin oppaaseen ne tiedot, joiden koettiin vastaavan parhaiten kyselyntutkimuksen perusteella tunnistettuun tarpeeseen ja tukevan raha-asoiden puheeksi ottamista työnhakukeskusteluissa. Tietosisältöjen poiminnassa hyödynnettiin myös opinnäytetyöntekijän vuosien työkokemusta rahoitusalaalta sekä työllisyyspalveluissa tehdyn työharjoittelun pohjalta kertynyttä oppia työnhakukeskusteluiden sisällöstä.

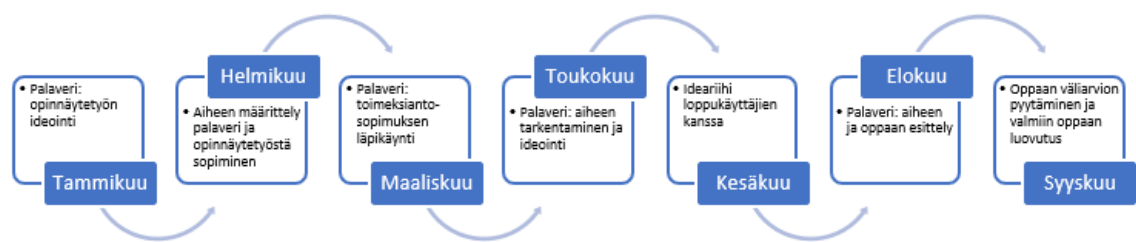
Opasta koottaessa otettiin huomioon käyttäjien toiveet lyhyestä, selkeästä ja helppokäyttöisestä oppaasta. Ideariihessä nousi esiin toive siitä, että pitkän word-dokumentin sijaan opas koottaisiin powerpoint-tiedostona, jota käyttäjien olisi jatkossa helppo päivittää tietojen muuttuessa. Käyttäjien toiveita huomioitiin myös pitämällä opas tiiviinä ja keräämällä siihen olennaisimmat tiedot asioista. Helppokäyttöisyyttä pyrittiin toteuttamaan selkeällä rakenteella ja luomalla oppaan sisällysluetteloon hyperlinkit alasivuille, jolloin käyttäjän on helppo siirtyä tarvitsemaansa kohtaan. Niemen, Nietosvuoren & Virikon (2006, 128-131) mukaan oppaan toimivuutta voidaankin tehostaa rakenteellisten tekijöiden avulla. Oppaan sisältö voi edetä esimerkiksi tärkeysjärjestyksessä tai aihepiirien mukaisesti. Jäsentelyn tulee kuitenkin olla selkeää ja helposti seurattavaa. Otsikoinnin, kappalejaottelun sekä tekstin asettelun avulla voidaan lisätä oppaan helppolukuisuutta. Opas koottiin aihepiirien mukaisesti ja tietosisältö jaoteltiin neljän eri aihepiiriin alle. Niemi ym. (2006, 107-111) mainitsevat, että oppaalle on luontaista asiatyylinen kieli, joka on helppolukuista, selkeää ja sen sanoma on yksiselitteinen. Teksti kannattaa pitää myös kiteytettynä ja jäseneltynä sekä välttää liian pitkiä ja monimutkaisia lauseita ja vaikeiden käsitteiden sekä terminologian käyttämistä. Opasta kirjoitettaessa pyrittiin kiinnittämään huomiota siihen, että kieli pysyy selkeänä, asiatyyllisenä ja ymmärrettävänä.

Visuaalisuuden avulla voidaan lisätä oppaan helppolukuisuutta ja käytettävyyttä sekä herättää lukijan kiinnostusta aihetta kohtaan. Halutun viestin välittämistä voidaan tehostaa visuaalisten tekijöiden, kuten taulukoiden, kuvioiden, värien tai erilaisten kirjaisintyyppien ja niiden kokojen keinoin. Myös tekstin pilkkominen luetteloksi on yksi visualisoinnin keino. (Uimonen 2005, 235; Söderlund 2005, 271.) Oppaan koonnissa huomioitiin myös visuaaliset tekijät. Kuvia käytettiin maltillisesti tehokeinoina samoin kuin eri värisiä tekstin taustoja. Värien avulla pyrittiin nostamaan oppaan olennaisimpia tietosisältöjä esiin. Visuaalisen elementtien käyttämisessä haluttiin kuitenkin varmistaa, että visuaalisuus korostaa tietosisältöä eikä vie siltä huomiota.

6.10 Yhteistyö toimeksiantajan kanssa

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa ja toimeksiantajan edustajalle tiedotettiin säännöllisesti prosessin etenemisestä. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa kesti vuoden 2023 aikana kokonaisuudessaan tammikuusta syyskuuhun pitäen sisällään viisi

yhteistyöpalaveria sekä ideariihen loppukäyttäjien kanssa. Valmis opas luovutettiin toimeksiantajalle syyskuussa, jonka jälkeen toimeksiantajalta pyydettiin vielä työelämäpalautte opinnäyteprosessista. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa oli sujuvaa, vaikka toimeksiantajan edustaja vaihtui opinnäytetyöprosessin aikana. Vaihdos aiheutti kolmen kuukauden katkoksen yhteistyöpalaveriinkin. Tänä aikana opinnäytetyötä edistettiin itsenäisesti eteenpäin aiemmalta toimeksiantajan edustajalta saadun ohjeistuksen ohjaamana. Yhteistyöprosessi toimeksiantajan kanssa on kuvattu kuviossa 3. Työelämäpalautteen perusteella toimeksiantaja koki yhteistyön selkeäksi ja sujuvaksi. Työntekijöiden osallistamisesta opinnäytetyöprosessiin, heidän kehitysajatustensa huomioimisesta sekä säännöllisestä yhteydenpidosta annettiin kiitosta.

Kuvio 3: Yhteistyöprosessi toimeksiantajan kanssa

7 Kehittämistyön arviointi

7.1 Kehittämisprosessin arviointi

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä arvioidaan kehittämisprosessia, neuvottelu- ja yhteistyötilanteita sekä lopputuotosta. Kehittämisprosessin arvioinnissa huomioidaan muun muassa työn suunnittelua, työmenetelmien toimivuutta sekä tavoitteiden selkeyttä. Arvioinnin kohteena on myös tekijän sitoutuminen ja vuorovaikutustaidot sekä osallisuuden huomioiminen. Lopputuotoksen osalta arviointikriteereinä voi olla esimerkiksi tuotoksen käytettävyys, merkittävyys, sovellettavuus muihin yhteyksiin ja se, saavutettiinko tuotoksella tavoiteltu muutos toimintaan. (Ojasalo ym. 2015, 47; Vilka 2021a, 189.)

Kehittämisprosessin aikaisella arvioinnilla pyritään varmistamaan kehittämistyön oikeaa suuntaa ja antamaan palautetta kehittämistyön etenemisestä. Kehittämistyön lopussa tehtävän arvioinnin tarkoitus on arvioida kehittämistyön onnistumista. Luotettava arviointi edellyttää palautteen keräämistä toimeksiantajalta ja käyttäjiltä kehittämistyöstä. Saatu palaute analysoidaan ja sitä verrataan kehittämistyön tavoitteisiin, prosessin kulkuun ja kehittämistoimien vaikutuksiin. Arvioinnissa voi hyödyntää erilaisia menetelmiä. Kehittämistutkimuksen mukaan sopivia menetelmiä voi olla käyttäjien haastattelu tai kyselylomake, jolla palautetta

pyydetään. Arviointia voi tehdä myös havainnoimalla tai dokumenttianalyysin keinoin. (Ojasalo ym. 2015, 47-48.)

Tämän opinnäytetyön osalta arviointia tehtiin kehittämisprosessin aikana pyytämällä toimeksiantajan edustajalta välipalautetta prosessin kulusta sekä lopputuotoksen ensimmäisestä versiosta. Oppaan ensimmäistä versiota muokattiin toimeksiantajan kanssa käydyssä yhteistyöpalaverissa saadun palautteen perusteella ennen sen lähettämistä arvioitavaksi käyttäjille. Toimeksiantajan edustajan mukaan opas oli kattava ja selkeä. Keskustelun perusteella oppaaseen lisättiin vielä näkökulmaa asiakkaan motivoinnin merkityksestä. Opas lähetettiin viidelle OMA-valmentajan työtä tekeväälle käyttäjälle väliarviointia varten sähköpostin liitteenä ja mukana toimitettiin linkki Microsoft Forms -palautekyselyyn (Liite 2). Käyttäjiltä kysyttiin neljä kysymystä oppaaseen liittyen, joiden avulla haluttiin arvioida oppaan tarjoamaa uutta tietoa sekä toiminnallisuutta ja visuaalista ilmettä. Käyttäjiä pyydettiin myös arvioimaan, uskovatko he oppaan tulevan käyttöön omassa työssä sekä kertomaan, mikäli heille nousi vielä kehitystoiveita oppaaseen liittyen. Vastausaikaa käyttäjille annettiin viikko, jonka aikana vastauksia saatiin kaksi kappaletta. Annettujen palautteiden perusteella opas oli tarjonnut uutta tietoa ja se otetaan käyttöön työssä. Opas koettiin selkeäksi ja asialliseksi kokonaisuudeksi eikä siihen tunnustettu kehittämistarpeita. Otanta palautteiden osalta oli pieni, joten niiden perusteella ei pystytty tekemään kattavia ja luotettavia johtopäätöksiä.

Loppuarviointia varten valmiista oppaasta pyydettiin käyttäjiltä palautetta sähköpostitse lähetyn Microsoft Forms -kyselyn (Liite 3) avulla. Palautekyselyssä kartoitettiin kolmen kyllä/ei-kysymyksen avulla sitä, tarjosiko opas käyttäjilleen uutta tietoa, tukeeko opas raha-asioiden puheeksi ottamisesta sekä tuleeko vastaaja hyödyntämään sitä työssään. Kysely lähetettiin viidelle OMA-valmentajalle, joista kaksi vastasi kyselyyn annetun viikon vastausajan aikana. Vastajat olivat yksimielisiä siitä, että he ovat saaneet oppaasta uutta tietoa ja se tukee raha-asioiden puheeksi ottamista. Molemmat vastaajat kertoivat oppaan tulevan käyttöön heidän työssään. Vaikkakin vastaukset olivat yksimielisiä oppaan hyödyllisyydestä, ei niistä voida tehdä täysin luotettavia johtopäätöksiä palautevastausten vähäisen määrän vuoksi. Loppuarvioinnin osalta on myös huomioitava, että vaikka käyttäjät kokevat oppaan olevan hyödyllinen ja sen tukevan heidän työtään, ei palautekyselyn perusteella pystytä varmistumaan siitä, että oppaan kautta tavoiteltu uusi toimintamalli raha-asioiden puheeksi ottamisesta otetaan käyttöön. Tämän selvittäminen edellyttäisi loppuarvioinnin tekemistä vasta pidemmän ajan kuluttua oppaan luovuttamisen jälkeen. Myös toimeksiantajan edustajalta pyydettiin opinnäytetyöprosessin päätteeksi työelämäpalaute. Palautteen perusteella opasta tullaan hyödyntämään tukena raha-asioiden puheeksi ottamisessa ja asiakkaan ohjaamisessa oikeiden tukipalveluiden äärelle. Oppaasta koettiin olevan hyötyä myös etsivän nuorisotyön ja kuntouttavan työtoiminnan yksilövalmentajille, vaikka oppaan näkökulma tarkennettiin prosessin edetessä työnhakukeskusteluja koskevaksi.

Tämän opinnäytetyön kehittämisprosessi kulki sovitussa aikataulussa eikä toimeksiantajan edustajan vaihtuminen kesken prosessin aiheuttanut siihen viivästymistä. Yhteistyö toimeksiantajan edustajien kanssa oli suunnitelmallista, rakentavaa ja opinnäytetyön tavoitteita tukevaa. Opinnäytetyön kehittämismenetelmiksi valitut strukturoitu kyselylomake ja ideariihio osoittautuvat molemmat toimiviksi menetelmiksi. Strukturoidun kyselyn avulla saatiin kattava kuva työntekijöiden osaamistasosta ja kehittämistarpeesta. Kyselyyn saatiin vastaus seitsemältä työntekijältä yhdeksästä, joten vastausten perusteella tehdyn analyysin voidaan olettaa kuvaavan hyvin vastaajien käsityksiä ja tarpeita. Kyselylomakkeella oli kymmenen kysymystä, joihin kaikkiin jokainen seitsemästä vastaajasta vastasi. Vastausten analyysin perusteella myös tunnistettiin tarve kehittämistyön näkökulman tarkentamiselle ja kohdentamiselle työnhakukeskusteluja koskevaksi. Ideariihä käytettiin tässä kehittämisprosessissa kyselyssä nousseiden aihepiirien ja oppaaseen liittyvien toiveiden syventämiseksi. Ideariihi toimi tähän tarpeeseen hyvin ja läsnäolijat saivat luotua yhteisen käsityksen siitä, millainen opas heidän työtään parhaiten tukee. Työntekijöille suunnatun kyselyn ja ideariihin avulla saatiin kattava aineisto työn tekemisen tueksi. Opinnäytetyön opponointitilaisuudessa käydyn keskustelun kautta kuitenkin havaittiin, että aineistosta olisi saanut syvemmän haastattelemalla myös asiakkaita siitä, miten he toivoisivat raha-asioita huomioitavan työnhakukeskustelussa.

Sekä oppaan että opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa pyrittiin refleктоimaan omaa toimintaa ja tuotosta säännöllisesti. Itsearviointia suoritettiin lukemalla kirjoitettua tekstiä sekä tarkastelemalla sen vastaavuutta toimeksiantajan toiveisiin ja alkukartoituskyselyssä nousseisiin käyttäjien tarpeisiin. Itsearvioinnissa tarkasteltiin myös tuotoksen pysymistä valitussa näkökulmassa ja rajauksissa sekä prosessin pysymistä suunnitellussa aikataulussa. Oman toiminnan refleктоinti oli oleellista onnistuneen lopputuotoksen aikaansaamiseksi. Opinnäytetyöntekijän pitkä työkokemus ja osaaminen rahoitusosalta aiheutti riskin oppaan laajenemisesta liian syvälliseksi ja laajaksi. Kohderyhmän tarpeiden säännöllinen tarkastelu mahdollisti oppaan pysymisen halutussa näkökulmassa ja tietosisällön laajuudessa. Raportin ja oppaan sisältöä muokattiin myös ohjaavan lehtorin ohjaustapaamisissa antaman palautteen perusteella ja tekstin ymmärrettävyyttä varmistettiin luetuttamalla raportti ja opas henkilöllä, jolla ei ole substanssiosaamista opinnäytetyön aiheesta.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehtäessä on noudatettava hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Luotettavuuteen kuuluu tieteellisen toiminnan laadun varmistaminen tutkimusprosessin eri vaiheissa. Rehellisyys näkyy siten, että tutkimuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä raportointi että viestintä ovat avointa, puolueetonta ja oikeudenmukaista eikä mitään oleellista jätetä kertomatta. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu arvostus kaikkia tutkimuksen osapuolia sekä yhteiskuntaa, ympäristöä ja kulttuuriperintöä kohtaan. Oleellista on myös vastuunkanto

tieteellisestä toiminnasta koko tutkimuksen elinkaaren ajan. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11-12.) Sosiaalialan opinnäytetyötä tehtäessä on huomioitava myös sosiaalialan ammattieettiset periaatteet, joita ovat ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Arki, arvot ja etiikka 2022).

Työelämälähtöisessä kehittämistyössä on huomioitava tieteellisen tutkimusetiikan lisäksi myös työelämän eettiset ohjeet. Yhteistä näille on rehellinen ja huolellinen toiminta, eettisesti vastuullinen tavoitteen asetanta sekä lopputuotos, jolla voidaan edistää työelämän käytäntöjä. Tieteellisen tutkimusetiikan ja työelämän käytänteet voivat asettua myös ristiriitaiseen asemaan keskenään. Tieteellisessä tutkimuksessa vastaaminen perustuu aina vapaaehtoisuuteen, mutta työelämässä työnantaja voi edellyttää työntekijöitä osallistumaan kehittämistyöhön liittyvään tutkimukseen. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös rehellisyyttä, jolloin kehittämistyöntekijä saattaa joutua tilanteisiin, jossa työelämän käytänteisiin ja arvoihin sitoutuminen ei ole rehellisyyden puitteissa mahdollista. Näissä tilanteissa tekijän on pitäydettävä tosiasioiden tulkinnassa. (Ojasalo ym. 2015, 48-49.)

Tutkimustyössä on huomioitava myös siihen osallistuvien ihmisten yksityisyyden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Osallistumisen tulee olla vapaaehtoista ja osallistujien on annettava suostumus antamiensa tietojen käyttöön. Osallistujilla pitää olla myös mahdollisuus peruuttaa osallistumisensa ja kieltää antamiensa tietojen käyttö tutkimuksessa. (Vilkkä 2021a, 115-116.) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi -ohje (2019, 12) edellyttää, että jos tutkimuksen yhteydessä kerätään henkilötietoja, on sille oltava laillinen peruste. Tutkimuksen yhteydessä ei saa kerätä sellaista henkilötietoja, joka ei ole tutkimuksen kannalta tarpeellista. Vilkan (2021a, 116-117) mukaan osallistujille on tarjottava riittävästi tietoa tutkimukseen osallistumisesta etukäteen. Osallistujille on kerrottava selkeästi, miten heidän yksityisyyttään kunnioitetaan tutkimusprosessi aikana. Osallistujille on myös tuotava ilmi, millaisia ja mihin tarkoitukseen tunnistetietoja heistä kerätään, kuka niitä käsittelee ja miten niitä säilytetään. Osallistujia tulee myös informoida siitä, miten ja milloin tunnistetiedot tuhotaan.

Tähän kehittämistyöhön kuuluva kysely toteutettiin anonyyminä, jolloin tunnistettavaa henkilötietoja ei kerätty osallistujista. Osallistujia informoitiin kyselylomakkeen alussa siitä, mitä kysely koskee ja mihin heidän antamiaan vastauksia käytettiin. Osallistujille kerrottiin myös, että kyselyaineisto tuhotaan, kun opinnäytetyöprosessi päättyy ja opinnäytetyö on luovutettu arvioitavaksi. Informaatio-osuuteen sisällytettiin tieto myös opinnäytetyön anonyymiydestä, jotta vastaajat olivat tietoisia siitä, että heidän henkilöllisyytensä ei näy opinnäytetyöntekijälle. Pidetyt ideariihen aluksi osallistujille kerrottiin mistä työpajassa oli kyse ja mihin tarkoitukseen heidän kertomiaan ajatuksia hyödynnettiin. Ideariihestä kerätyt muistiinpanot tuhottiin niiden analysoinnin jälkeen eikä niihin kirjattu osallistujien henkilötietoja. Kyselyyn

työntekijöillä oli mahdollisuus olla osallistumatta, mutta ideariihi järjestettiin työyhteisön palaverin yhteydessä, jolloin kaikki paikalla olleet työyhteisön jäsenet osallistuivat siihen. Osallistujilla oli tässäkin yhteydessä halutessaan mahdollisuus olla esittämättä ideoita. Myös kehittämispöytätyön aikana pyydetty välipalaute sekä loppupalaute annettiin anonyymeinä. Toimeksiantajan pyynnöstä ja vastaajien anonymiteetin varmistamiseksi tässä opinnäytetyössä ei myöskään mainita toimeksiantajaa nimellä ja opinnäytetyöraportin liitteenä olevasta oppaasta on piilotettu toimeksiantajaan viittaavat tiedot.

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnissa voi hyödyntää laadullisen tutkimuksen arviointikriteerejä. Arviointia voi lähestyä kokonaisluotettavuuden, yleistettävyyden ja pätevyyden, ymmärrettävyyden sekä eettisyyden näkökulmasta. Kokonaisluotettavuus ilmenee siten, että tulokset ovat perusteltuja, niissä ei ole ristiriitoja ja käytetty lähdeaineisto on luotettavaa. Yleistettävyys ja pätevyys voidaan kehittämismuotoisessa opinnäytetyössä mitata sen perusteella, miten hyvin teoreettiset käsitteet on nivottu käytäntöön. Siinä voidaan huomioida myös, miten perusteluja tuotokset ovat. Ymmärrettävyyden arvioinnissa tarkastellaan sitä, miten johdonmukaisia tulkinnat ovat ja miten hyvin tekijä on ymmärtänyt käyttämänsä argumentit ja tekemänsä johtopäätökset. Eettisyyden arviointiin kuuluu pohdinta siitä, onko kehittämistyöntekijä vaikuttanut aineistonkeruu vaiheessa aineiston laatuun ja muodostumiseen. Tekijän on myös dokumentoitava, miten eettisyys on huomioitu eri vaiheissa. (Vilkkä 2021a, 184-199.)

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön luotettavuuteen kuuluu myös lähdekritiikin käyttäminen. Luotettavuuden varmistamiseksi on tarkistettava, että käytettävä lähdeaineisto on ajanmukaista ja luotettavista lähteistä. Luotettavuutta voi parantaa varmistamalla, että aineiston kirjoittaja on aihealueen asiantuntija. Mitä enemmän tuotoksia samasta aihepiiristä on samalta kirjoittajalta, sitä enemmän se kertoo kirjoittajan asiantuntemuksesta ja perehtyneisyydestä aihepiiriin. (Vilkkä 2021a, 120.) Lähdeaineiston luotettavuutta vahvistaa toistuvuus. Mikäli eri lähteistä löytyvät tieto tukee samaa tulkintaa, vahvistavat tiedon luotettavuutta. (Kananen 2014, 152.) Lähdeaineiston käyttämisessä on muistettava aina asianmukaiset viittaukset alkuperäiseen lähteeseen. On tärkeää myös huomioida, että tulokset raportoidaan rehellisesti ja kattavasti. (Ojasalo ym. 2015, 49.)

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta pyrittiin parantamaan varmistamalla, että kehittämistyön tietosisältö koostettiin luotettavista lähdeaineistoista ja valinnat vastasivat kyselyssä esiin nousseisiin kehittämistarpeisiin. Talousneuvontaan ja ylivelkaantumiseen liittyvä teoria-tieto nivottiin OMA-valmentajien käytännön työtä tukevaksi kokonaisuudeksi. Opinnäytetyön teoreettinen tausta-aineisto kerättiin mahdollisimman ajankohtaisista lähteistä. Lähteinä käytettiin eri valtion virastojen tuottamia tutkimuksia, asiantuntijoiden artikkeleita sekä aihealueesta tuotettuja oppaita. Tausta-aineistoa kerättiin valtion toimijoiden lisäksi myös luotettaviksi arvioitujen palveluntuottajien, kuten Takuusäätiön, verkkosivuilta. Painetuista lähteistä

osa on vanhempia, mutta näistä teoksista hyödynnettiin tietoa historiaa kuvaaviin osuuksiin sekä aihepiireihin, joihin tiedon arvioitiin olevan edelleen asianmukaista. Historia osuuksien lisäksi tällaisia lähteitä käytettiin myös selvittämään, millainen toimiva opas on. Tausta-aineiston hyödyntämisessä huolehdittiin asianmukaisesta viittaustekniikasta.

Opinnäytetyön eettisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi on oleellista selvittää tutkimukseen liittyvät vastuut ja veloitteet, tarvittavat tutkimusluvut ja allekirjoittaa tarvittavat sopimukset toimeksiantajan kanssa. On tärkeää myös sopia etukäteen, kenellä on omistusoikeudet työn lopputuotokseen. (Ojasalo ym. 2015, 49.) Tämän opinnäytetyön osalta toimeksiantajan kanssa allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus, jossa määriteltiin, että toimeksiantajalle toimitetaan opinnäytetyön tuotoksena syntyvä opas, johon toimeksiantaja saa opinnäytetyösopimuksen mukaiset oikeudet. Toimeksiantajan päätöksellä tähän opinnäytetyöhön ei edellytetty tutkimusluvun hakemista.

8 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön kehittämistyönä rakennettiin työllisyyspalveluiden OMA-valmentajien käyttöön talousneuvonnan opas, joka tukee raha-asioiden puheeksi ottamista työnhakukeskusteluiden yhteydessä. Kehittämistyön aihe nousi esiin sekä toimeksiantajan tarpeista että opinnäytetyöntekijän omista ammatillisista mielenkiinnon kohteista. Aihe antoi mahdollisuuden yhdistää tekijän työkokemusta rahoitusosalta sosionomiopintojen aikana hankittuun osaamiseen ihmisten kohtaamisesta ja puheeksi ottamisesta. Opinnäytetyön aiheessa innosti myös sen ajankohtaisuus. Venäjän keväällä 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on nostanut suomalaisten elinkustannuksia ja Työ- ja elinkeinoministeriön (Valtioneuvosto 2023) työmarkkinaennuste ennakoii työllisyyskehityksen kääntyvän loppuvuoden aikana laskuun ja työttömien työnhakijoiden määrän kasvavan TE-palveluissa. Elinkustannusten nousu ja lisääntyvä työttömien työnhakijoiden määrä nostaa riskiä myös talousongelmien syntymiselle ja vahvistaa tämänkin kehittämistyön tavoitteena olleen raha-asioiden puheeksi ottamisen ja varhaisen tuen antamisen tärkeyttä.

Raha-asioiden puheeksi ottaminen ja talousneuvonnan antaminen eivät ole kuuluneet aiemmin TE-palveluiden toimintaan. Tämä nousi esiin myös kehittämistyön kyselytutkimuksessa, jossa yhdessä vastauksessa pyydettiin huomioimaan, että TE-palveluiden tehtävänä ei ole tuottaa talousneuvontaa. Kuntakokeilujen tavoitteeksi on määritelty työttömien työnhakijoiden työllistymisen edistäminen asiakaslähtöisesti yhdistämällä työllisyys-, koulutus- sekä sosiaali- ja terveystalouden osaamista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023d). Työllisyyden kuntakokeilut mahdollistavatkin uusien palvelumuotojen kehittämisen ja kokeilemisen, josta tässäkin opinnäytetyössä oli kyse. Työllisyyden kuntakokeilut päättyvät vuoden 2025 alussa, kun kaikki TE-palveluiden tehtävät siirtyvät kuntien tai kuntien muodostamien yhteistoiminta-

alueiden vastuulle. Palveluiden siirtyessä kuntien vastuulle, on mahdollista hyödyntää myös kuntakokeilujen kautta syntyneitä oppeja ja ottaa käyttöön niissä hyviksi havaittuja palvelumuotoja.

Työllisyyden kuntakokeilujen asiakasryhmä on tällä hetkellä rajattu niihin asiakkaisiin, jotka eivät saa ansiosidonnaista päivärahaa sekä kaikkiin alle 30-vuotiaisiin työnhakijoihin ja työttömiin tai työvoimapalveluissa oleviin maahanmuuttajiin ja vieraskielisiin. Vuoden 2025 alusta alkaen kaikki työttömät työnhakijat siirtyvät kuntien vastuulle TE-palveluilta. Ansiosidonnainen päiväraha on useimmiten työmarkkinatukea suurempi. Se ei kuitenkaan poista tarvetta raha-asioiden puheeksi ottamiselle, sillä myös ansiosidonnaista päivärahaa saavalla työttömällä työnhakijalla voi olla vaikeuksia sopeuttaa kulutustaan pudonnutta tulotasoa vastaavaksi. Nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyy myös ansiosidonnaiseen päivärahaan liittyviä tiukennuksia, jolloin jatkossa ansiosidonnaisen määrä putoaa porrastetusti kahdeksannen työttömyysviikon ja 34 työttömyysviikon kohdalla (Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry 2023). Työttömän työnhakijan taloudenhallinnan varmistamiseksi raha-asiat kannattaakin ottaa puheeksi jo varhaisessa vaiheessa. Näin asiakkaalle jää aikaa sopeuttaa kulutusmenojaan tulevaa tulotasoa vastaavaksi.

Tämän opinnäytetyön kehittämistyönä tuotetussa oppaassa hyödynnettiin sekä kyselyaineistoa, ideariittä, teorialtetta että tekijän omia kokemuksia taloushaasteisiin ajautuneen asiakkaan kohtaamisesta rahoituslalla. Kyselyssä esiin nousut tieto ylivelkaantumisen riskitekijöistä ja vaikutuksista työllistymiseen olivat yhteneväisiä asiaan liittyvän olemassa olevan teorialtteen kanssa ja vahvistivat toinen toisiaan. Tämä yhteneväisyys helpotti oppaan kokoamista, sillä ristiriitoja työntekijöiden kokemusten ja teorialtteen väliltä ei löytynyt. Sekä kyselyn että teoria-aineistojen perusteella tietoa ylivelkaantumisen riskitekijöistä ja ennalta ehkäisystä sekä tukipalveluista on olemassa. Kompastuskiveksi näyttääkin muodostuvan raha-asioiden puheeksi ottaminen. Sekä kyselyn vastaajat että teoria-aineisto tunnistivat ylivelkaantumiseen liittyvän stigman ja asiakkaiden kokeman epäonnistumisen ja häpeän tunteet. Vastaajien mukaan nämä asiakkaan kokemat tunteet tekevät raha-asioista puhumisen vaikeaksi. Oppaan kokoamisessa pyrittiinkin huomioimaan puheeksi ottamisen haasteet ja antamaan käyttäjille vinkkejä, miten raha-asiat voitaisiin ottaa luontevaksi osaksi työnhakukeskustelua. Asiakkaan kokemaa häpeän ja epäonnistumisen tunnetta on mahdollista lieventää normalisoimalla tilannetta ja luomalla puheeksi ottamiseen luottamuksellinen ilmapiiri. Ajankohtainen taloustilanne tukee osaltaan taloushaasteiden normalisoimista, sillä julkisuudessa käydään säännöllisesti keskustelua yleisen hintojen nousun ja uuden hallitusohjelman mukaan tuomien leikkausten vaikutuksesta suomalaisten talouteen.

Työttömän työnhakijan taloudenhallintaa ei oteta haltuun pelkän puheeksi ottamisen avulla. Muutoksen tekeminen kulutustottumuksiin tai avun hakeminen taloudellisiin haasteisiin edellyttää motivaatiota muutokseen asiakkaassa itsessään ja vastuunottamista omien asioiden

kuntoon saattamisessa. Puheeksi ottamisen avulla asiakasta voidaan kuitenkin herätellä huomioimaan oma taloudellinen tilanteensa ja tukea motivaation löytämisessä. Ulosotossa olevan asiakkaan voi olla vaikeaa nähdä ulospääsyä tilanteestaan. Puheeksi ottamisessa onkin tärkeää tiedon tarjoamisen lisäksi auttaa asiakasta löytämään toivoa, odotuksia ja luottamusta tulevaisuutta kohtaan.

Raha-asioiden varhainen puheeksi ottaminen on myös yhteiskunnallisesti merkittävää. Sällinen (2019, 73) korostaa, että asiakkaan taloudellista toimintakykyä tukevia työmenetelmiä tulisi hyödyntää kaikissa palveluissa, joissa kohdataan taloudellisesti haasteelliseen tilanteeseen ajautuneita asiakkaita. Kuluttajaliiton (2023) tekemän selvityksen perusteella yli neljännes kyselyyn vastanneista kuluttajista koki, että heidän taloudellinen tilanteensa ei kestä yhtään ylimääräisiä menoja ilman että he ajautuvat taloudelliseen ahdinkoon. Taloudelliset haasteet vaikuttavat myös ihmisen hyvinvointiin, sillä ne aiheuttavat stressiä, sosiaalista eristäytymistä ja häpeän tunteita. Taloudellinen ahdinko myös kuormittaa mielenterveyttä ja vaikuttaa koko perheeseen. (Mieli ry 2023.) Kun ihmisen ajatukset keskittyvät taloushaasteista selviytymiseen, ei hänellä välttämättä riitä voimavaroja oman ja perheen hyvinvoinnin ylläpitämiseen tai esimerkiksi työn hakemiseen. Työllisyyspalvelut ovat usein ensimmäinen paikka, jossa asiakas kohdataan hänen jäätyään työttömäksi. Näin ollen raha-asioiden puheeksi ottamisella ensimmäisten työnhakukeskusteluiden yhteydessä, on mahdollista ennalta ehkäistä taloushaasteiden syntymistä kokonaan tai saada asiakas tarvittavan tuen pariin jo varhaisessa vaiheessa.

Kehittämistyön tuotoksena syntyneen oppaan on tarkoitus toimia työntekijöiden tukena raha-asioiden puheeksi ottamisessa ja asiakkaan tukemisessa taloushaasteiden osalta. Käyttäjien arvioiden perusteella oppaasta onnistuttiin tekemään selkeä ja OMA-valmentajien työtä tukeva teos. Toimiva opas ei kuitenkaan vielä takaa sitä, että toivottu uusi toimintamalli otetaan aktiivisesti käyttöön. Uuden toimintamallin jalkauttaminen osaksi arjen työtä on kehittämistyön viimeinen ja usein vaikein vaihe. Onnistuneen muutoksen aikaansaaminen edellyttää järjestelmällistä seurantaa, aktiivista viestintää ja henkilöstön osallistamista muutoksen läpiviemiseen. Työntekijät otettiin mukaan kehittämistyön tarpeen määrittelyyn ja oppaan tavoitteesta keskusteltiin työntekijöiden kanssa. Uuden toimintamallin käytäntöön viemisen varmistaminen edellyttää kuitenkin asian puheissa pitämistä ja muutoksen seurantaa.

Opinnäytetyön tekemisessä oli kyse projektiluontoisesta toiminnasta ja se eteni tyypillisen projektityömallin vaiheiden mukaisesti. Projektin tyypilliset päävaiheet ovat perustaminen, suunnittelu, toteutus ja päättäminen (Kymäläinen, Lakkala, Carver & Kamppari 2016, 12). Perustamisvaiheeseen kuului opinnäytetyössä aiheen ideointi ja aiheanalyysin tekeminen. Suunnitteluvaiheessa projekti aikataulutettiin, kirjoitettiin opinnäytetyösuunnitelma ja määriteltiin opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus. Toteutusvaiheessa laadittiin kehittämistyönä syntynyt opas ja kirjoitettiin opinnäytetyöraportti. Päättämisyvaiheeseen sisältyi opinnäytetyön julkaisu

ja tuotoksen luovuttaminen toimeksiantajan käyttöön. Projektiluontoinen työ edellyttää tekijältään itseohjautuvuutta, kykyä johtaa omaa työtä ja aikataulujen hallintaa. Tämän opinnäytetyöprojektin hallussa pitämistä tuki tekijän aiempi työkokemus projektipäällikön tehtävässä. Projektin mahtui mukaan myös haastavia vaiheita. Loppuvaiheessa aikataulua kevennettiin, jotta käyttäjille pystyttiin antamaan enemmän aikaa oppaaseen tutustumiseen. Tämän vuoksi opinnäytetyö tehtiin loppuun töiden ohella, josta aiheutui lisähaasteita ajan löytämiseksi raportin kirjoittamiseen.

Tämän opinnäytetyön tekeminen edellytti perehtymistä taloussosiaalityöhön ja kerrytti tekijän osaamista ja ymmärrystä taloudellisten haasteiden vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin. Opinnäytetyöprosessin aikana korostui ajatukset siitä, miten tärkeää ennalta ehkäisevän talousneuvonnan työ on. Taloudellisen hyvinvoinnin varmistamiseksi olisi tärkeää, että lapset saisivat riittävät valmiudet taloustaitoihin joko kotoaan tai koulusta. Ihmiset kohtaavat jatkuvasti ulkopuolisia paineita siitä, millaista elämää heidän tulisi elää. Usein nämä paineet liittyvät kulutustottumuksiin ja sosiaalisen median etenkin nuorille luomiin paineisiin siitä, miten pukeutua ja mitä tuotteita käyttää. Nämä paineet altistavat liikkakulutukselle ja sitä kautta ylivelkaantumisen. Nuorena tapahtuneen ylivelkaantumisen vaikutukset voivat jatkua pitkälle aikuisuuteen, joten ennalta ehkäisevien, riittävän laajojen ja ikätasojen taloudenhallintaa tukevien opintojen sisällyttäminen opetussuunnitelmiin olisi merkityksellistä.

Kehittämistyönä syntynyt opas auttaa toivottavasti omalta osaltaan raha-asioiden puheeksi ottamista toimeksiantajan palveluissa. Laajemmin tarkasteltuna on kuitenkin nähtävissä tarve raha-asioiden puheeksi ottamiselle työnhakukeskusteluissa valtakunnallisella tasolla. Tämän asian eteenpäin vieminen edellyttäisi yhteistyötä eri työllisyyden kuntakokeilujen ja vuoden 2025 alkaen kuntien tai niiden muodostamien yhteistoiminta-alueiden välillä. Jatkokehittämisinä raha-asioiden puheeksi ottamiselle voisi olla yhtenäisen toimintamallin ja kartoituslomakkeen rakentaminen asiakkaan kokonaistilanteen huomioimiseen. Yhtenäinen malli varmistaisi, että kaikki työllistymiseen vaikuttavat seikat tulevat kartoitetuksi. Se myös vähentäisi taloushaasteisiin liittyvää stigmaa kysymysten ollessa osa laajasti käytössä olevaa toimintamallia.

Lähteet

Painetut

Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. 2022. 3. painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia.

Hallipelto, A. 2021. Talousosaaminen 2020-luvulla. Helsinki: Tietosanoma.

Järvi, U. & Vainikainen, T. Asiantuntijan mukaan. Viestintäopas media-ajan asiantuntijoille. Turku: Enostone.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Nenonen, M. 2006. Lapiolinjalla - Työttömät pakkotöissä 1948-1971. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Niemi, T., Nietosvuori, L. & Virikko, H. 2006. Hyvinvointialan viestintä. Helsinki: Edita Prima.

Rentola, M. 2006. Hyvä opas. Teoksessa Jussila, R., Ojanen, E. & Tuominen, T. (toim.) Tieto kirjaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura, 92-107.

Sihto, M. 2006. Työllisyyspolitiikka. Teoksessa Saari, J. (toim.) Suomen malli - Murroksesta menestykseen? Helsinki: Yliopistopaino, 173-204.

Söderlund, L. 2005. Asiantuntija visuaalista. Teoksessa Karhu, M., Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T. & Yli-Kokko, P. Asiantuntija viestii: ajatuksesta vaikutukseen. Helsinki: Inforviestintä, 271-295.

Tiainen, P. 2018. Suomen työvoimapolitiikan kehityksen pääpiirteet. Teoksessa Kananoja, J. (toim.). Työllisyyskysymys. Helsinki: Into Kustannus, 219-232.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Uimonen, T. 2005. Asiantuntija kirjoittaa. Teoksessa Karhu, M., Salo-Lee, L., Sipilä, J., Selänne, M., Söderlund, L., Uimonen, T. & Yli-Kokko, P. Asiantuntija viestii: ajatuksesta vaikutukseen. Helsinki: Inforviestintä, 208-270.

Vilka, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021b. Tutki ja kehitä. 5. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Sähköiset

Blomgren, J., Maunula, N. & Hiilamo, H. 2014. Sairastuttaako velka? 15 vuoden seuranta tutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):3. Viitattu 1.5.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116221/blomgren.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Hallituksen esitys 127/2022. Viitattu 30.4.2023. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220127>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 1.5.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Hämäläinen, T. 2019. Juurianalyysi: Taloudenhallinta ja ylivelkaantuminen. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Viitattu 1.5.2023. <https://www.sitra.fi/julkaisut/taloudenhallinnan-ja-ylivelkaantumisen-juurisyyt/#yksilon-osaamisen-ja-resurssien-vahvistaminen>

Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 1.5.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Karjalainen, S. 2019. Taloussosiaalityötä kehittämässä. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 42-52. Viitattu 30.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kauko, K. 2022. Velkaantuneiden kotitalouksien rahoitusvarallisuudesta. Kansantaloudellinen aikakauskirja - 118 vsk - 3/2022. Viitattu 1.5.2023. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2022/09/32033069_KAK_3_2022_web-116-135.pdf

Kontti, M. 2020. Talous- ja velkaneuvonnan oikeusapusihteerin käsikirja. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349549/Kontti_Maija.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Kuluttajaliitto 2023. Kuluttajien taloustilanne kiristynyt entisestään - nyt jo neljäsosa äärirajoilla. Viitattu 17.9.2023. <https://www.kuluttajaliitto.fi/blog/2023/07/14/kuluttajien-taloustilanne-kiristynyt-entisestaan-nyt-jo-neljasosa-aarirajoilla/>

Kymäläinen, H-R., Lakkala, M., Carcer, E. & Kamppari, K. 2016. Opas projektityöskentelyyn. Helsingin yliopisto. Viitattu 17.9.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/86049f5f-20ea-4814-9cdf-813c1510511d/content>

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 916/2012. Viitattu 29.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120916>

Laki sosiaalisesta luototuksesta 1133/2002. Viitattu 3.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021133>

Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017. Viitattu 30.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170813>

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta 1269/2020. Viitattu 29.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201269#Pidm45053758177008>

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 380/2023. Viitattu 29.4.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230380>

Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulosta 383/2023. Viitattu 29.4.2023. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230383>

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004. Viitattu 2.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759#L2P5a>

Lindstén, V. 2020. Oikeusapusihteerin perehdytys Pohjois-Savon talous- ja velkaneuvonnassa. Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349245/Lindsten_Ville.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Luotonen, N., Puttonen, V. & Rantapuska, E. 2022. Maksuhäiriöt Suomessa 2015-2020. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/2022. Viitattu 23.4.2023. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2022/06/31928180_KAK_2_2022_NETTI-1-82-104.pdf

Luottotietolaki 527/2007. Viitattu 1.5.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070527#L4P18>

- Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys 2020:5. Valtioneuvosto. Viitattu 1.5.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Mieli ry 2023. YLVA-hanke tukee ylivelkaantuneiden perheiden mielenterveyttä ja vanhemmuutta. Viitattu 17.9.2023. <https://mieli.fi/mieli-ry/hankkeet/ylva-hanke/>
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3-4. painos. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro.
- Parviainen, M. 2020. Talous- ja velkaneuvontaopas Rauman Seudun Katulähetys ry:n työntekijöille. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/346693/Parviainen_Mervi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A-R. & Järvinen, R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisyn ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Viitattu 1.5.2023. https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehk%C3%A4isyn+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0
- Pieviläinen, H. 2019. Takuusäätiö tukee rahahuolten puheeksi ottamista. . Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 75-82. Viitattu 30.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Räisänen, H. 2017. Työvoimapolitiikan ajattelumallit ja käytännöt ovat eläneet eri sykleissä. Työpoliittinen aikakauskirja 2/2017. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 29.4.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80073/TEM_TAK_2_2017.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2023. Sosiaalinen luototus. Viitattu 2.5.2023. <https://stm.fi/toimeentulo/sosiaalinen-luototus>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 30.4.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L3P11>
- Suomen Asiakastieto Oy 2023. Lakimuutos vähensi maksuhäiriöisten määrää, mutta Asiakastieto ennakoii ylivelkaantumisen jatkuvan. Viitattu 1.5.2023. <https://www.asiakastieto.fi/omatieto/fi/artikkelit/20230105083000>

Sällinen, J. 2019. Taloussosiaalityö aikuissosiaalityössä: ohjausta ja motivointia. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 70-74. Viitattu 30.4.2023.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Takuusäätiö 2023a. Tietoa meistä. Viitattu 30.4.2023. <https://www.takuusaatio.fi/takuusaatio/tietoa-meista/>

Takuusäätiö 2023b. Miten puhua rahasta? Viitattu 30.4.2023. <https://www.takuusaatio.fi/ammattilaisille/tyokalut-ammattilaisille/miten-puhua-rahasta/>

Takuusäätiö 2023c. Yksityishenkilön velkajärjestely. Viitattu 2.5.2023. <https://www.takuusaatio.fi/selviydy-veloistasi/velkojen-maksukeinot/yksityishenkilon-velkajarjestely/>

Takuusäätiön 2023d. Takuusäätiö takaa pankkilainan velkojen yhdistämiseksi. Viitattu 2.5.2023. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/takuusaation-takaus/>

Talous- ja velkaneuvonta 2022. Maksuohjelma. Viitattu 2.5.2023. https://oikeus.fi/talousja-velkaneuvonta/fi/index/pysaytavelkaantuminen/velkajarjestely/maksuohjelma_1.html#

Talous- ja velkaneuvonta 2023. Talous- ja velkaneuvonta. Viitattu 30.4.2023. https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/apuatalousvaikeuksiin_1/talous-javelkaneuvonta.html

Terävä, E., Virtanen, P., Uusikylä, P. & Köppä, L. 2011. Vaikeasti työllistyvien tilannetta ja palveluita selvittävä tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 23/2011. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 12.4.2023. <https://tem.fi/documents/1410877/3346190/Vaikeasti+ty%C3%B6llistyvien+tilannetta+ja+palveluita+selvitt%C3%A4v%C3%A4+tutkimus+19052011.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023a. TE-palveluilla kiinni työelämään. Viitattu 21.4.2023. <https://tem.fi/palvelut-kansalaisille>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023b. Pirkanmaan työllisyyden kuntakokeilu. Viitattu 15.8.2023. <https://toimistot.te-palvelut.fi/pirkanmaa/alueellinen-tyollisyyskokeilu>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023c. Kysymyksiä ja vastauksia TE-palvelut 2024 -uudistuksesta. Viitattu 17.9.2023. <https://tem.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-te-palvelut-2024-uudistuksesta>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023d. Työllisyyden kuntakokeilut. Viitattu 21.4.2023. <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023e. TE-palvelut 2024 -uudistus. Viitattu 29.4.2023.

<https://tem.fi/te-palvelut-2024-uudistus>

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry 2023. Hallitusohjelmassa sovitut työttömyysturvan leikkauksen vaikuttava laajasti ansiosidonnaisen saajiin. Viitattu 17.9.2023.

<https://www.tyj.fi/news/hallitusohjelmassa-sovitut-tyottomyysturvan-leikkaukset-vaikuttavat-laajasti-ansiosidonnaisen-saajiin/>

Työttömät työnhakijat ja osuus työvoimasta kunnittain vuonna 2022. TEM Tilastotiedote

2023:1. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 23.4.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164590/1%20Tilastotiedote%202023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ulosottolaitos 2023. Ulosmittauksen lykkääminen, rajoittaminen ja vapaakuukaudet. Viitattu

21.4.2023. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta/tietoavelalliselle/ulosmittauksenlykkaaminenrajoittaminenjavapaakuukaudet.html>

Valtioneuvosto 2023. Työmarkkinaennuste: Ikääntyvät ja osa-aikaiset pitävät työllisyyden kasvun plussalla. Viitattu 17.9.2023.

<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/tyomarkkinaennuste-ikaantuvat-ja-osa-aikaiset-pitavat-tyollisyyden-kasvun-plussalla>

Valtiovarainministeriö 2023. Suomi ponnistaa taantumasta kasvuun loppuvuonna. Viitattu

12.4.2023. <https://vm.fi/-/talousennuste-kevat-2023>

Vehkakoski, M. 2021. Talous- ja velkaneuvojan käsikirja Pirkanmaan oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvonnalle. Opinnäytetyö. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu

23.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/505365/Vehkakoski_Milka.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Viitasalo, K. 2019. Mistä taloussosiaalityössä on kyse? Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S.

& Viitasalo, K. (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 8-17. Viitattu 30.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Viitasalo, K. 2018. Äitien pyrkimykset ja toimintamahdollisuuksien valikko. Käsitteellinen tutkimus äitien taloudellisista toimintamahdollisuuksista. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 606. Jyväskylä yliopisto. Viitattu 30.4.2023.

<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57201/978-951-39-7340-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Välimaa, V. 2019. Opas talous- ja velkaneuvojille. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Viitattu 23.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/266333/Valimaa_Veera.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Zechner, M. 2019. Olosuhteet vaikuttavat taloudelliseen toimintakykyyn. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia taloussosiaalityöstä. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 16-23. Viitattu 30.4.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/978-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kuviot

Kuvio 1: Kehittämistyön etenemisvaiheet	22
Kuva 2: Esimerkki aineiston alkuperäisilmauksen käsittelystä	26
Kuva 3: Yhteistyöprosessi toimeksiantajan kanssa.....	30

Liitteet

Liite 1: Kysely talousneuvonnan oppaaseen liittyen	48
Liite 2: Palautekysely talousneuvonnan oppaasta	50
Liite 3: Loppupalaute talousneuvonnan oppaasta.....	51
Liite 4: Talousneuvonnan opas työllisyyspalveluille	52

Liite 1: Kysely talousneuvonnan oppaaseen liittyen

Tervetuloa vastamaan kyselyyn, jonka avulla on tarkoitus kartoittaa toiveitasi ja ajatuksiasi Ikaalisten kaupungin työllisyyspalveluiden käyttöön tulevaan talousneuvonnan oppaaseen liittyen. Oppaan on tarkoitus toimia työssäsi apuvälineenä asiakkaan taloustilanteen kartoittamisessa, asiakkaan tukemisessa taloushaasteissa ja ylivelkaantumisen ennalta ehkäisyssä. Sitä voi hyödyntää niin työnhakukeskusteluissa, kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden yksilövalmennuksissa kuin etsivän nuorisotyön asiakaskohtaamisissa. Opas syntyy osana Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyönä tehtävää tutkimuksellista kehittämistyötä.

Kyselyyn annetut vastaukset käsitellään anonyymisti eikä vastaajan henkilöllisyydestä välity tietoa opinnäytetyöntekijälle. Kyselyyn annetut vastaukset tuhoetaan opinnäytetyönprosessin päättyessä. Vastauksia käytetään pohjana oppaan muodostamiselle ja kyselyn tulokset analysoidaan opinnäytetyöraportissa.

Jos sinulla herää mitä tahansa kysyttävää kyselyyn liittyen, olethan yhteydessä opinnäytetyöntekijään: Sari Lahtinen, sari.lahtinen@student.laurea.fi, p. 0407014821

1. Millaista talousneuvontaa annat työssäsi tällä hetkellä ja missä tilanteissa?

Kirjoita vastaus

2. Millaisena koet raha-asioiden puheeksi ottamisen asiakkaan kanssa?

Kirjoita vastaus

3. Miten hyvin tunnet eri tahot, jotka tarjoavat tukea taloushaasteissa?

Kirjoita vastaus

4. Millaiseksi koet osaamisesi talousneuvonnan antamisessa? Koetko, että osaamista on riittävästi?

Kirjoita vastaus

5. Millaisia haasteita raha-asioista puhumiseen asiakaskohtaamisissa mielestäsi liittyy?

Kirjoita vastaus

6. Millaista tietoa ja tukea koet tarvitsevasi raha-asioden puheeksi ottamisen ja palveluohjauksen tueksi?

Kirjoita vastaus

7. Millaisia havaintoja sinulla on ylivelkaantumisen vaikutuksista asiakkaan työllistymiseen?

Kirjoita vastaus

8. Millaisia ylivelkaantumisen riskitekijöitä tunnistat asiakkaassasi?

Kirjoita vastaus

9. Mitkä tekijät edistäisivät mielestäsi työssäsi talousongelmien varhaista havaitsemista ja ennalta ehkäisyä?

Kirjoita vastaus

10. Millaisia toiveita sinulla on talousneuvonnan oppaalle?

Kirjoita vastaus

Liite 2: Palautekysely talousneuvonnan oppaasta

Palautekysely talousneuvonnan oppaasta

Hei! Olet saanut luettavaksesi Ikaalisten kaupungin työllisyyspalveluille kootun talousneuvonnan oppaan, jonka tavoitteena on tukea raha-asioiden puheeksi ottamista työssäsi. Opaista muokataan vielä tarvittaessa tähän palautekyselyyn tulleiden vastausten perusteella. Palautekyselyssä on neljä kysymystä ja sen vastaukset käsitellään anonyymisti. Kiitos jo etukäteen palautteestasi!

1. Saitko oppaasta uutta tietoa raha-asioista puhumisen tueksi?

Kirjoita vastaus

2. Mitä mieltä olet oppaan toiminnallisuudesta ja visuaalisesta ilmeestä?

Kirjoita vastaus

3. Uskotko, että tulet hyödyntämään opasta työssäsi?

Kirjoita vastaus

4. Millaisia kehitystoiveita sinulla on oppaaseen sisältöön tai visuaaliseen ilmeeseen liittyen?

Kirjoita vastaus

Liite 3: Loppupalaute talousneuvonnan oppaasta

Loppupalaute talousneuvonnan oppaasta

Hei! Sait juuri käyttöösi talousneuvonnan oppaan, jonka tavoitteena on toimia tukenasi raha-asioiden puheeksi ottamisessa. Toivoisin vielä palautettasi oppaasta opinnäytetyöraporttiani varten. Palautteet käsitellään anonyymisti.

1. Sain oppaasta uutta tietoa talousneuvontaan liittyen

kyllä

ei

2. Saan oppaasta tukea raha-asioiden puheeksi ottamisessa

kyllä

ei

3. Tulen hyödyntämään opasta työssäni

kyllä

ei

[+ Lisää uusi](#)

Liite 4: Talousneuvonnan opas työllisyyspalveluille

Tervetuloa talousneuvonnan oppaan pariin!

Työttömäksi jääminen on niitä elämän käännekohtia, jotka saattavat suistaa asiakkaan talouden raiteiltaan. Taloushaasteet vaikuttavat hyvinvointiin ja ylivelkaantumisen aiheuttaman ulosoton myötä asiakas saattaa ajautua kannustinloukkuun, jossa työn vastaanottamista ei koeta enää mielekkääksi. Vaikeistakin taloushaasteista on mahdollista selviytyä, kunhan asiakas motivoituu asioiden kuntoon saattamiseen ja avun hakemiseen.

Koskaan ei ole liian aikaista tai liian myöhäistä ottaa omaa taloutta tarkasteluun. Tulotason pudotessa on tärkeää kannustaa asiakasta miettimään, miten asia vaikuttaa hänen talouteensa. Taloushaasteiden ennalta ehkäisy on sitä helpompaa, mitä varhaisemmassa vaiheessa niihin tartutaan. Joten otetaanpa raha-asiat rohkeasti puheeksi!

Tämä opas on toteutettu Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomikoulutusohjelman opinnäytetyönä yhteistyössä [] kaupungin kanssa kesällä 2023. Oppaan tavoitteena on kannustaa raha-asioiden puheeksi ottamisessa ja asiakkaan opastamisessa ja motivoimisessa avun hakemiseksi tarpeen vaatiessa. Näin on mahdollista ennalta ehkäistä työllistymisen esteiden syntyä ja asiakkaan hyvinvoinnin heikkenemistä. Oppaan tarkoituksena on tukea työtäsi ja tarjota vinkkejä tukipalveluista, joiden pariin asiakas voidaan ohjata. Löydät oppaasta myös perustietoa ylivelkaantumisesta ja ulosotosta.

Oppaassa on pyritty huomioimaan helppokäyttöisyys, joten pääset siirtymään nopeasti haluamaasi kohtaan suoraan sisällysluettelosta. Voit myös halutessasi tulostaa asiakkaalle yksittäisiä sivuja oppaasta esimerkiksi muistuttamaan, mihin hänen kannattaisi olla yhteydessä.

Työniloa työllistymisen tukemiseen toivottaen,

Sari Lahtinen

SISÄLLYS

- **Raha-asioiden puheeksi ottaminen työnhakukeskusteluissa**
 - [Miksi rahasta pitää puhua?](#)
 - [Raha-asioiden puheeksi ottaminen](#)
- **Ylivelkaantuminen ja ulosotto**
 - [Ylivelkaantuminen työllistymisen esteenä](#)
 - [Ylivelkaantumisen riskitekijät](#)
 - [Vaihtoehtoja velkojen järjestelmiseksi](#)
 - [Tietoa ulosotosta](#)
 - [Ulosoton helpotukset](#)
- **Talousneuvontaa ja tukipalveluita tarjoavia tahoja**
 - [Talous ja velkaneuvonta](#)
 - [Takuusäätiö](#)
 - [Pirkanmaan hyvinvointialue](#)
 - [Seurakunnat ja järjestöt](#)
- **Vinkkejä materiaaleista ja koulutuksista**
 - [Asiakkaalle annettavia materiaaleja](#)
 - [Lisäinfoa ja koulutuksia työntekijöille](#)

3

RAHA-ASIOIDEN PUHEEKSIOTTAMINEN TYÖNHAKUKESKUSTELUISSA

4

MIKSI RAHASTA PITÄÄ PUHUA?

Mitä aiemmin taloushaasteet tulevat ilmi, sitä parempi. Ennalta ehkäisevä tuki on edullisempaa kuin korjaava tuki.

Taloudelliset haasteet vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin ja linkittyvät terveydentilaan, työllisyyteen ja osallisuuden kokemukseen.

Työttömäksi jääminen lisää riskiä ylivelkaantumiselle tulojen pienentyessä. Ylivelkaantuminen ja ulosotto voivat aiheuttaa kannustinloukun, jossa työn vastaanottaminen ei ole mielekästä.

Työttömyys lisää riskiä maksuhäiriömerkinnän saamiselle. Maksuhäiriömerkintä voi hankaloittaa arkea ja toimia myös esteenä työn vastaanottamiselle.

Raha-asioiden puheeksi ottamisella voidaan herätellä asiakas pohtimaan työttömyyden vaikutuksia talouteensa ja sitä kautta ennalta ehkäistä ongelmia.

Puhumalla rahasta varmistetaan, että asiakas tietää apua olevan tarjolla, mikäli haasteita ilmenee. Samalla madalletaan kynnyistä avun pyytämiseksi.

Lähteet: Blomgren ym. 2014, 247; Terävä ym. 2011, 36; Luotonen ym. 2022, 199; Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004; Sällinen 2019, 73.

5

RAHA-ASIOIDEN PUHEEKSI OTTAMINEN

- Raha-asioista kysyminen voi tuntua vaikealta ja asiakas saattaa vältellä niistä puhumista. Pidä keskustelu luontevana ja avoimena.
- Vinkkejä puheeksi ottamiseen:
 - Puhu asioista suoraan oikeilla nimillä, älä kiertele. Kiertely saattaa aiheuttaa tunteen, että asiassa on jotain hävettävää.
 - Älä tee asiasta erillistä numeroa, vaan ota raha-asioista puhuminen osaksi muiden asiakkaan työnhakuun vaikuttavien asioiden, kuten terveydentilan tai koulutustaustan, kartoittamista.
 - Normalisoi tilanne: kerro asiakkaalle, että raha-asioista kysyminen on tavallinen osa palveluprosessia.
 - Ota asia puheeksi huomioimalla tulotason lasku: "Aiheuttaako tulotason pienentyminen haasteita taloustilanteellesi?" tai "Huolettaako tulotason pieneminen sinua?"
- Taloushaasteisiin voi liittyä häpeän ja syyllisyyden tunteita, joita voi hälventää kertomalla, että taloushaasteet ovat yleisiä eikä niissä ole mitään hävettävää. Pidä ilmapiiri kannustavana ja motivoivana. Vaikeistakin tilanteista on mahdollista selvitä.

Lähteet: Pieviläinen 2019, 79-80; Karjalainen 2019, 43.

6

YLIVELKAANTUMINEN TYÖLLISTYMISEN ESTEENÄ

- Ylivelkaantumisesta on kyse, kun tulot eivät riitä välttämättömien menojen jälkeen velkojen maksuun. Se voi aiheutua myös maksamattomista laskuista eikä edellytä varsinaisen lainan ottamista.
- Ulosottoon siirretyt velkasaatavat voivat tehdä työn vastaanottamisesta työnhakijalle taloudellisesti kannattamatonta. Työmarkkinatuki ei ole ulosmitattavaa tuloa, joten työn vastaanottamista ei nähdä mielekkäänä jos tulotaso ei käytännössä juurikaan nouse.
- Myös maksuhäiriömerkinnät voivat estää työllistymistä, mikäli työtehtävässä edellytetään erityistä luotettavuutta. Näitä ovat tehtävät, joihin liittyy luottojen valvontaa tai myöntämistä, merkittävien rahamäärien käsittelyä, omaisuuden vartiointitehtäviä tai työskentelyä valvomattomissa olosuhteissa yksityiskodeissa.

YLIVELKAANTUMISEN RISKITEKIJÄT

Ylivelkaantumisen riskitekijät jakautuvat yhteiskunnallisiin ja yksilöllisiin tekijöihin

Yksilöllisiä riskitekijöitä

- Talousoasaamisen puutteellisuus
- Tulotason pieneneminen
- Kyvyttömyys sopeuttaa kulutustottumuksia tulotasoon
- Epärealistinen käsitys omasta maksukyvyistä
- Peli- ja päihderiippuvuudet
- Yllättävät kriisit ja elämäntilanteen muutokset

Yhteiskunnallisia riskitekijöitä

- Muuttuvat taloussuhdanteet ja elinkustannusten nousu
- Kulutusluottojen helppo saatavuus
- Digitalisaation kehitys ja sitä kautta luottojen helppo saatavuus
- Kulutuskeskeinen kulttuuri ja velaksi ostamisen lisääntyminen
- Luottojen markkinointi ja valikoiman monipuolisuus

Lähteet: Hallipelto 2021, 278; Majamaa ym. 2020, 11-14; 25-27; Peura-Kapainen ym. 2016, 19.

VAIHTOEHTOJA VELKOJEN JÄRJESTELEMISEKSI

VELKOJEN VYÖRYTTÄMINEN

- Neuvotellaan mahdollisimman pienet kuukausierät kaikkiin velkoihin ja hyödynnetään maksuvapaat kuukaudet.
- Lyhennetään pienintä velkaa mahdollisimman paljon ja kun se on maksettu, siirrytään toisiksi pienimpään jne.
- Voi nopeuttaa takaisinmaksu ja säästää kustannuksissa kun lainojen kappalemäärä vähenee nopeammin.

ASIAKKAAN OMA JÄRJESTELYLAINA

- Asiakas hakee järjestelylainan rahoituslaitoksesta, jolla maksetaan muut luotot pois. Tavoitteena pidempi maksuaika ja matalampi korko.
- Edellyttää maksukykyä ja useimmiten vakuuksia. Maksuhäiriö toimii yleensä esteenä.

ULOSOTON KAUTTA MAKSAMINEN

- Velat kootusti yhdessä paikassa. Vaihtoehto etenkin silloin, kun velat on tuoreita ja takaisinmaksu aika on lyhyt tai velat on vanhentumassa.
- Toimii velkakierteen katkaisuna ja antaa mahdollisuuden talouden tasapainottamiselle ja velkaantumisen päättymiselle.

Lähteet: Talous- ja velkaneuvonta 2023a; Talous- ja velkaneuvonta 2023b; Takuusäätiö 2023a.

VAIHTOEHTOJA VELKOJEN JÄRJESTELEMISEKSI

TAKUUSÄÄTIÖN TAKAUS

- Takaus pankin myöntämään järjestelylunaan, jolla maksetaan kaikki muut velat pois.
- Edellyttää riittävää maksukykyä, säännöllisiä tuloja ja velkaantumisen pysähtymistä. Maksuhäiriömerkintä tai ulosotto ei ole este takauksen [saamiselle](#).
- Laina aika maksimissaan 7 vuotta. Lainamäärä yhdelle hakijalle enintään 34 000 euroa ja puolisoille yhdessä 45 000 euroa.
- Takausta haetaan Takuusäätiön [verkkopalvelussa](#).

SOSIAALINEN LUOTTO

- Hyvinvointialueen myöntämä luotto pienituloisille, joilla ei ole mahdollisuutta saada kohtuuhintaista luottoa muualta. Maksuhäiriömerkintä ei ole este luoton saamiselle.

VELKAJÄRJESTELY

- Käräjäoikeuden myöntämä viimesijainen ja pääsääntöisesti kertaluontoinen velkojen järjestelykeino.
- Velkajärjestelyssä huomioidaan kaikki velat ja maksut säädetään maksuvaran mukaan. Velkajärjestely kestää yleensä 3 - 5 vuotta, jonka jälkeen loput veloista annetaan anteeksi.
- Tilanteisiin, joissa velkojen määrä on liian suuri maksukykyyn nähden tai heikentynyt maksukyky johtuu esimerkiksi työttömyydestä sairaudesta.
- Velkajärjestelyn esteenä on piittaamaton velkaantuminen, rikosperusteinen velkaantuminen, aiempi velkajärjestely tai maksukyvyttömyyden tilapäisyys. Velkajärjestelyn voi kuitenkin saada esteestä huolimatta painavien syiden perusteella.
- Velkajärjestelyä haetaan yhdessä talous- ja velkaneuvojan kanssa.

Lähteet: Talous- ja velkaneuvonta 2023a; Talous- ja velkaneuvonta 2023b; Takuusäätiö 2023a; Pirkanmaan hyvinvointialue 2023a.

11

TIETOA ULOSOTOSTA

- Ulosotto koskee tavallisimmin rahasaatavien perintää ja sillä pyritään varmistamaan velan tuleminen maksetuksi. Tavallisimmin ulosmittaus kohdistuu palkka-, eläke- tai elinkeinotuloon, mutta se voi koskea myös muuta omaisuutta.
- Ulosmitattavaa tuloa on myös ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha ja sairauspäiväraha. Sosiaalivastukset ja -tuet eivät ole ulosmitattavia. Näitä ovat muun muassa työmarkkinatuki, toimeentulotuki, asumistuki ja lapsilisä.
- Toistuvaistulojen osalta velallisella on suojaosuus. Suojaosuuden ylittävistä tuloista ulosmitataan lainmukainen osuus. Suojaosuuteen vaikuttaa velallisen elatuksen varassa olevien henkilöiden määrä.
- Suojaosuuden määrä on lakisääteinen ja voi vaihdella vuosittain. Vuonna 2023 suojaosuus on päivää kohden 30,75 euroa velallisen osalta ja 8,99 euroa velallisen elatuksen varassa olevien osalta.
- Ulosmitattava määrä riippuu velallisen tulojen suhteesta suojaosuuteen. Suhteesta riippuen ulosmitattava määrä on lainmukainen osa suojaosuuden ylittävästä nettotulosta (tulorajaulosmittaus) tai koko nettotuloista. Palkasta ulosmitataan kuitenkin enintään puolet.
- Asiakas voi laskea suojaosuuden määrän sekä ulosmitattavan määrän ulosottoviraston [maksukieltolaskurilla](#)

Lähteet: Ulosottolaitos 2020; Ulosottolaitos 2023a; Ulosottolaitos 2023b.

12

ULOSOTON HELPOTUKSET

- Ulosotosta voidaan myöntää velalliselle helpotuksia kolmella eri tavalla:
 - Palkkatulojen ulosmittausta voidaan lykätä asiakkaan työllistyessä pitkän työttömyyden jälkeen
 - Palkkatulojen ulosmittauksen määrään voidaan asettaa rajoituksia
 - Ulosmittauksesta voidaan myöntää vapaakuukausia joko velallisen hakemuksesta tai viran puolesta
- Hakemuksen voi tehdä joko sähköisessä asiointipalvelussa tai ulosoton verkkosivuilta löytyvällä lomakkeelle
- Ulosottolaitoksen [verkkosivuilla](#) on kattava info helpotuksista

Lähteet: Ulosottolaitos 2023c.

LYKKÄYS

- Velallinen voi saada enintään kuusi kuukautta lykkäystä ulosmittauksen aloittamiseen, mikäli hän on ollut vähintään vuoden työttömänä. Lykkäyksen saaminen edellyttää, että tulot ovat korkeintaan kaksi kertaa suojaosuuden verran.
- Lykkäystä voidaan myöntää myös harkinnanvaraisesti enintään neljäksi kuukaudeksi työsuhteen alkamisesta
 - Lykkäysaika on kuitenkin korkeintaan puolet työsuhteen kestosta
 - Elatusavun perintää lykätään vain painavin perustein

RAJOITTAMINEN

- Ulosmittauksen määrään voidaan pienentää työttömyyden, sairauden tai muun erityisen synn vuoksi määrääjäksi tai toistaiseksi

VAPAAKUUKAUDET

- Vapaakuukausia voi saada kun ulosmittaus on kestänyt yhtäjaksoisesti tai lähes yhtäjaksoisesti vuoden joko ilman pyyntöä tai hakemuksesta
- Ilman pyyntöä myönnettävien vapaakuukausien määrä riippuu ulosmittauksen tavasta. Pienituloiset saavat vapaakuukausia enemmän.
- Hakemuksesta myönnettäville vapaakuukausille on oltava perusteltu syy. Myös näiden määrään vaikuttaa ulosmittauksen tapa.

13

TALOUSNEUVONTAA JA
TUKIPALVELUITA TARJOAVIA
TAHOJA

14

TALOUS- JA VELKANEUVONTA

- Talous- ja velkaneuvonta on valtion tuottamaa maksutonta palvelua, jota tarjotaan oikeusaputoimistoissa.
- Talous- ja velkaneuvonnassa voi asioida sähköisen asiointipalvelun kautta, puhelimitse tai tapaamisessa joko videon välityksellä tai paikan päällä.
- Talousneuvontaan voi olla yhteydessä aina kun talousasiat huolestuttavat. Yhteyttä voi ottaa vaikka velkaa ei olisi lainkaan.
- Talous- ja velkaneuvonta auttaa arjen raha-asioiden hallinnassa sekä järjestelylainojen ja velkajärjestelyn hakemisessa.
- Talous- ja velkaneuvonnan [verkkosivuilla](#) on tulostettavissa talousneuvontaan liittyviä esitteitä ja ohjeita

PIRKANMAAN OIKEUSAPUTOIMISTO

- Sähköinen asiointipalvelu ympäri vuorokauden <https://asiointi.oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/>
- Talousneuvontaa puhelimitse arkisin 9.00-12.00 numerossa 029 56 60715. Asiointikanaviin liittyvää neuvontaa 8.00-16.15.
- Ajanvaraukset tapaamisiin puhelimitse tai sähköisen asiointipalvelun kautta. Palvelua ajanvarauksella.

Lähteet: Talous- ja velkaneuvonta 2023c; Talous- ja velkaneuvonta 2023d.

15

TAKUUSÄÄTIÖ

- Takuusäätiö tarjoaa maksutonta neuvontaa talousasioissa valtakunnallisesti
- Maksuton velkalinja arkisin klo 10-14, p. 0800 9 8009 ja Kysy rahasta –chat ma-to 12.30-15 sekä ke iltaisin 17-19.
- Neuvontaa saa muun muassa taloudenhallinnasta, laskujen ja velkojen järjestelyistä, ulosotosta, maksuhäiriömerkinnöistä sekä velkojen vanhentumisesta
- Takuusäätiö tarjoaa myös takauksia järjestelylainoihin. Tästä on tarkempaa tietoa velkojen järjestelyvaihtoehdoissa.
- Takuusäätiö myös kouluttaa ammatillaisia talousneuvonnan antamiseen ja tuottaa oppaita sekä asi

TAKUUSÄÄTIÖN PIENLAINA

- Edullinen vaihtoehto pieniin hankintoihin. Lainamäärä maksimissaan 2000 euroa ja laina-aika kaksi vuotta.
- Edellyttää riittävää maksukykyä. Maksuhäiriömerkintä ei ole este, jos saatavat velkasaatavat on maksettu.
- Pienlaina on tarkoitettu yllättäviin menoihin tai hankintoihin tilanteissa, joissa lainaa ei ole saatavilla luottomarkkinoilta. Pienlainaa ei myönnetä muiden velkojen maksamiseen kuin poikkeustapauksissa.
- Pienlainaa haetaan Takuusäätiön [sähköisessä asiointissa](#).

Lähteet: Takuusäätiö 2023b; Takuusäätiö 2023c; Takuusäätiö 2023d.

16

PIRKANMAAN HYVINVOINTIALUE

AIKUISSOSIAALITYÖ

- Tukea etuuskien hakemiseen ja arjen hallintaan vaikeissa elämäntilanteissa.
- Puhelinajat aikuissosiaalityö
 - ma-pe klo 11-12, sosiaalityöntekijä 044 XXX XXXX, sosiaaliohjaaja 044 XXX XXXX

TALOUSNEUVOLA

- Talousneuvontaa ilman ajanvarausta. Paikalla aikuissosiaalityön työntekijä, talous- ja velkaneuvoja, ulosoton työntekijä, Kelan palveluasiantuntija sekä kokemusasiantuntija
- Tampereella pe klo 9-14 vuoroviikoin Sarviksella, Tesomalla ja Hervannassa
- Puhelinpalvelu perjantaisin klo 9-14, p. 044 486 3826.

SOSIAALINEN LUOTTO

- Pirkanmaalaisille pienituloisille ja vähävaraisille yksityishenkilöille tarkoitettu luotto esimerkiksi velkojen järjestelyyn tai velkakierteen katkaisuun, joilla ei ole mahdollista saada kohtuuhintaista luottoa rahoituslaitoksilta.
- Edellyttää säännöllistä tuloa, kuten palkkatuloa tai ansiosidonnaista päivärahaa ja riittävää maksuvaraa.
- Luoton takaisinmaksuaika on korkeintaan viisi vuotta ja enimmäismäärä 10 000 euroa.
- Hakija ei saa olla velkajärjestelyssä eikä hänellä saa olla Takuusäätiön järjestelylainaa. Maksuhäiriö ei ole este luoton saamiselle.
- Sosiaalista luottoa haetaan ottamalla yhteyttä Pirhan sosiaalisen luoton palveluun:
 - Puh: 044 431 4040 (ma-ti, to-pe klo 9-10)
 - Sähköpostitse: sosiaalinenluotto@pirha.fi

Lähteet: Pirkanmaan hyvinvointialue 2023a; Pirkanmaan hyvinvointialue 2023b; Pirkanmaan hyvinvointialue 2023c.

17

SEURAKUNNAT JA JÄRJESTÖT

TALOUDELLINEN APU

- Paikallinen seurakunta
 - Diakoniatyön avustuspäivystys puhelimitse keskiviikkoisin klo 9-10.30. Puh. 044 XXX XXXX ja 044 XXX XXXX.
- Urheiluseurat ja muu harrastustoiminta
 - Seurat myöntävät vähävaraisille perheille helputuksia lasten harrastusmaksuista.

RUOKA-APU

- Ruoka-apua vaihtelevin jakojoin tarjoavat:
 - Paikallinen vapaakirkko
 - Paikallinen helluntaiseurakunta
 - SPR paikallisosasto

MUUTA TUKEA

- MLL:n paikallisyhdistys järjestää vuosittain joululahjakeräyksen vähävaraisten perheiden lapsille

18

ASIAKKAALLE ANNETTAVIA MATERIAALEJA

PENNO

- Maksuton verkkosovellus tai paperinen työkirja oman talouden hallintaan ja seurantaan

TAKUUSÄÄTIÖ

- Takuusäätiön budjettilaskuri tuo kuukausimenot näkyväksi ja auttaa tulojen ja menojen yhteensovittamisessa
- Selviydy veloistasi –sivuilta löytyy ohjeita erilaisiin taloushaasteisiin liittyviin tilanteisiin

TALOUS- JA VELKANEUVONTA

- Opas velkatilanteen selvittämiseen auttaa hahmottamaan velkojen kokonaismäärän
- Suunnittele talouttasi –oppaan avulla voi budjetoida kuukauden tulot ja menot
- Yleisesite talous- ja velkaneuvonnan palveluista
- Opas velkojen järjestelyyn
- Opas yksityishenkilön velkajärjestelystä

LISÄINFOA JA KOULUTUKSIA TYÖNTEKIJÖILLE

TAKUUSÄÄTIÖ

- **Koulutuksia ammattilaisille:** Takuusäätiön koulutuksia, kuten Taloustsemppari-koulutus ja Puhekeskiön -koulutuksia.
- **Verkkovalmennukset:** maksuttomia verkkovalmennuksia talouden hallinnasta ja velkojen selvittämisestä
- **Materiaalipankki:** Takuusäätiön tulostettavat ja tilattavat oppaat ja esitteet
- **Budjettilaskuri sekä maksuvara- ja järjestelylainalaskuri**

TALOUS- JA VELKANEUVONTA

- **Tulostettavat esitteet:** esitteitä taloudenhallintaan, velkatilanteen selvittämiseen, budjetointiin, velkojen järjestelyyn ja yksityishenkilön velkajärjestelyyn

ULOSOTTOLAITOS

- Ennakoivan talousneuvonnan **koulutuksia sidosryhmille:** mm. ulosoton huojennukset, velkojen järjestely, hyvä taloudenhallinta, ulosottoon liittyvien harhaluulojen murtaminen

21

LÄHTEET

- Blomgren, J., Maunula, N. & Hiilamo, H. 2014. Sairastuttaako velka? 15 vuoden seuranta tutkimus pitkäaikaisesti ylivelkaantuneista. Yhteiskuntapolitiikka 79 (2014):3. Viitattu 23.8.2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116221/blomgren.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Hallipelto, A. 2021. Talousoaaminen 2020-luvulla. Helsinki: Tietosanomaa.
- Hämläläinen, T. 2019. Juurianalyysi: Taloudenhallinta ja ylivelkaantuminen. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. Viitattu 23.8.2023. <https://www.sitra.fi/julkaisu/taloudenhallinnan-ja-ylivelkaantumisen-juurisyyti/>
- Karjalainen, S. 2019. Talousoaaminen 2020-luvulla. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia talousoaamiseen. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 42-52. Viitattu 23.8.2023. <https://yx.yyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/9/78-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 759/2004. Viitattu 25.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040759>
- Luotonen, N., Puttonen, V. & Rantapaska, E. 2022. Maksuhäiriöt Suomessa 2015-2020. Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/2022. Viitattu 23.8.2023. https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2022/06/31928180_KAK_2_2022_NETTI-1-82-104.pdf
- Majamaa, K. & Rantala, K. 2020. Katsaus viime vuosien ylivelkaantumiskehitykseen. Valtioneuvoston selvitys 2020:5. Valtioneuvosto. Viitattu 24.8.2023. https://julkaisu.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162625/2020_05_VN_Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Peura-Kapanen, L., Aalto, K., Lehtinen, A.-R. & Järvinen, R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 26/2016. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Viitattu 23.8.2023. https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen_ehkaisy_+ja_hoidon_tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba?version=1.0
- Pieviläinen, H. 2019. Takuusäätiö tukee rahahuollon puheeksi ottamista. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia talousoaamiseen. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 75-82. Viitattu 24.8.2023. <https://yx.yyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/9/78-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Pirkanmaan hyvinvointialue 2023a. Sosiaalinen luotto. Viitattu 24.8.2023. <https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/sosiaalinen-luotto>
- Pirkanmaan hyvinvointialue 2023b. Sosiaalipalvelut aikuisille. Viitattu 24.8.2023. <https://www.pirha.fi/sosiaalipalvelut-aikuksille>
- Pirkanmaan hyvinvointialue 2023c. Talousneuvolapalvelu. Viitattu 25.8.2023. https://www.pirha.fi/palvelut/palveluhakemisto/talousneuvolapalvelu?p_i_back_uri=%2Fsearch%3Fq%3Dtalousneuvola
- Sällinen, J. 2019. Talousoaaminen 2020-luvulla. Teoksessa Zechner, M., Karjalainen, S. & Viitasalo, K. (toim.). Avauksia talousoaamiseen. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 70-74. Viitattu 25.8.2023. <https://yx.yyu.fi/bitstream/handle/123456789/64919/9/78-951-39-7780-1.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

22

LÄHTEET

- Takuusäätiö 2023a. Neuvonnan ohjeita. Viitattu 24.8.2023. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/velkalinja-ja-kysy-rahasta-chat/neuvonnan-ohjeita/>
- Takuusäätiö 2023b. Neuvonta Velkalinjalla ja Kysy rahasta – chatissa. Viitattu 25.8.2023. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/velkalinja-ja-kysy-rahasta-chat/>
- Takuusäätiö 2023c. Pienlainaa hankintoihin. Viitattu 25.8.2023. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/pienlaina/>
- Takuusäätiö 2023d. Hae pienlainaa sähköisesti. Viitattu 25.8.2023. <https://www.takuusaatio.fi/palvelut-ja-materiaalit/pienlaina/pienlaina-hakeminen/>
- Talous- ja velkaneuvonta 2023a. Velkojen järjestely. Viitattu 24.8.2023. https://oikeus.fi/material/collections/2022060713133777q6YBT9V/Velkojen_jarjestely.pdf
- Talous- ja velkaneuvonta 2023b. Lainojen yhdistäminen. Viitattu 24.8.2023. <https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/bysaytavellaantuminen/yhdistalainat.html#>
- Talous- ja velkaneuvonta 2023c. Talous- ja velkaneuvonta. Viitattu 24.8.2023. https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index/ajoutalousvaikeuksiin_1/talous-javelkaneuvonta.html
- Talous- ja velkaneuvonta 2023d. Pirkanmaan oikeusaputoimisto. Viitattu 25.8.2023. <https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/pirkanmaanoikeusaputoimisto/fi/index.html>
- Ulosottolaitos 2020. Mitä voidaan ulosmitata. Viitattu 23.8.2023. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoulosotosta/tietoavelalliselle/mitavoidaanulosmitata.html#>
- Ulosottolaitos 2023a. Palkka ja toistuvaistulo. Viitattu 23.8.2023. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoulosotosta/tietoavelalliselle/mitavoidaanulosmitata/palkkajatoistuvaistulo.html#>
- Ulosottolaitos 2023b. Miten palkasta ulosmitattava määrä lasketaan. Viitattu 23.8.2023. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoulosotosta/tietoavelalliselle/mitenulosmitattavamaaralasketaan.html#>
- Ulosottolaitos 2023c. Ulosmittauksen lykkääminen, rajoittaminen ja vapaakuukaudet. Viitattu 23.8.2023. <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoulosotosta/tietoavelalliselle/ulosmittauksenlykkaminenrajoittaminenjavapaakuukaudet.html#>